

UAExperts

Соціально-правовий дискурс

“Сексуальне насильство під час війни – це воєнний злочин, який не має терміну давності”, - Ольга Стефанішина, Віцепрем'єрка з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України

«У нас недостатньо російських військових для обміну», - Омбудсмен Дмитро Лубінець про проблеми звільнення полонених

«Пропонуємо прирівнювати потерпілих внаслідок сексуальних злочинів під час війни до жертв війни», - Сергій Ніжинський, керівник громадської правозахисної організації «UA Experts»

НАЦІОНАЛЬНИМ СИМВОЛОМ СОЛІДАРНОСТІ З ПОСТРАЖДАЛИМИ ВІД СНПК ВИЗНАНА КВІТКА РІПАКА

АДВОКАЦІЯ ПОТЕРПІЛИХ ВІД СЕКСУАЛЬНОГО НАСИЛЬСТВА В УМОВАХ ВІЙНИ

РОЗДЯГАННЯ ТА ОБШУК НА БЛОКПОСТАХ – РІЗНОВИД СНПК

ЦЕНТРИ ДОПОМОГИ ВРЯТОВАНИМ В УКРАЇНІ

Сексуальне насильство під час війни – це воєнний злочин, який не має терміну давності

Російські агресори воюють не лише з українськими військовими, а й з цивільним населенням нашої країни. При цьому, нехтуючи нормами міжнародного гуманітарного права, активно застосовують брудні методи ведення війни, зокрема зґвалтування. Для них воно стало частиною стратегії, спрямованої на деморалізацію та упокорення українського суспільства. Про цю особливість дій окупантів, які вже набули масового характеру, про реакцію на них з боку світової спільноти та про допомогу потерпілим від сексуального насильства, пов'язаного з війною (СНПК), розповідає Віцепрем'єр-міністрка з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України Ольга Стефанішина.

- Розпочавши наприкінці лютого 2022 року широкомасштабну агресію проти України, росія активно використовує всі інструменти гібридної війни. Зокрема й сексуальне насильство проти наших співгромадян. Яких масштабів набула ця проблема і хто найбільше від неї потерпає?

- З початку повномасштабної війни Україна і весь світ стали свідками безпрецедентної жорстокості РФ та зневаги до міжнародного права. Уже зареєстровано понад 68 тисяч воєнних злочинів росії. У той же час, якщо говорити про сексуальне насильство, на сьогодні Офіс Генерального прокурора розслідує 171 такий випадок. Це кейси, в яких постраждали були готові свідчити. Тому ми розуміємо, що реальний масштаб злочинів значно більший: бойові дії тривають, ми не маємо даних про ситуацію на тимчасово окупованих територіях. Водночас хочу нагадати, що сексуальне насильство під час війни – це воєнний злочин, який не має терміну давності. Постраждалі можуть повідомити про нього будь-коли, щойно будуть готові до цього. Досвід інших країн показує, що це може бути через 10 і навіть 30 років.

**Ольга Стефанішина,
Віцепрем'єрка з питань
європейської та євроатлантичної
інтеграції України**

Попри те, що основна частина насильства, зокрема сексуального, вчиняється щодо жінок і дівчат, для російських злочинців не існує статевих чи вікових обмежень. Серед постраждалих – жінки та чоловіки абсолютно різного віку, а також неповнолітні. Одразу після оприлюднення перших фактів скоєння росіянами таких злочинів ми, спільно з міжнародними партнерами, започаткували єдиний механізм реагування на насильство. Важливим кроком стало підписання Рамкової програми співробітництва між Урядом України та ООН щодо запобігання та протидії сексуальному насильству, пов'язаному з конфліктом, і розробка Імплементативного плану для її реалізації. Україна створила всеохопний координаційний механізм для боротьби з сексуальним насильством. Серед наших ключових напрямків роботи: ефективне розслідування та документування злочинів; надання комплексної допомоги постраждалим, включаючи репарації; підвищення компетенції фахівців та інформування суспільства.

«UA Experts: Соціально-правовий дискурс»

Ідентифікатор медіа – R30-01226 згідно з Реєстром суб'єктів у сфері медіа (Ухвалено рішенням Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення від 31.08.2023 № 796).

Засновник Громадська організація
“Союз експертів по боротьбі з корупцією” (UA Experts)

Головний редактор – Сергій Ніжинський
Відповідальний секретар – Дмитро Андреев
Головний дизайнер – Юлія Ніжинська
Літературний редактор – Оксана Хомяк
Періодичність виходу – щоквартально
Адреса редакції: 01001, м. Київ, вул. Трьохсвятительська, 11В
Тираж 5 000 примірників
Друк – Типографія “Вістка”

Адреса для листування info@ua-experts.org

- У своєму виступі у Варшаві Президент США Джо Байден сказав, що російські військові у війні проти України використовують згвалтування як зброю. Чому вони до цього вдаються і яких результатів намагаються досягти?

- Я з ним згодна. Насильство – це частина військової стратегії росії з деморалізації українців, спроба зламати наш дух. З перших днів вторгнення почався терор проти беззахисних. Саме тому ми активно працюємо з партнерами над тим, аби всі, хто віддавав злочинні накази або коїв ці жорстокі злочини, отримали належне покарання. Йдеться і про документування злочинів, і про залучення міжнародних інструментів.

Нещодавно Україна стала співголовою у новоствореному Глобальному альянсі з попередження сексуального насильства, до якого вже приєдналися 13 країн світу, включно з Австрією, Японією, США, ОАЕ, – і ми розраховуємо, що з часом учасників стане більше. Робота в межах Альянсу дозволить посилити співпрацю з іншими країнами та зрештою забезпечити відповідальність росії за скоєні злочини, зокрема сексуального насильства.

- Як Україна реагує на прояви сексуального насильства, до яких вдаються російські агресори? Ким вони фіксуються та яка подальша доля цієї сумної статистики? Чи будуть зафіксовані випадки, подані на розгляд міжнародних організацій та міжнародних судів? На яку реакцію з їхнього боку можна розраховувати?

- Щойно українська армія звільняє окуповані території, там починають працювати наші правоохоронні органи, зокрема поліцейські у складі спеціалізованих мобільних груп. Вони фіксують також і випадки сексуального насильства. Вся інформація подається до прокуратури. Дані про зафіксовані випадки насильства також надаються Офісу Міжнародного кримінального суду.

Разом з тим, ще на початку березня 2022 року, Міжнародний кримінальний суд розпочав власне розслідування, створивши спільну слідчу групу, до складу якої входять кілька європейських судових органів. Щоб посилити роботу в цьому напрямку Уряд України ухвалив проект двосторонньої угоди про створення Офісу Міжнародного кримінального суду в Україні.

Зауважу, що міжнародні організації, зокрема такі, як ООН, теж фіксують ці випадки. Під час останньої зустрічі зі Спецпредставницею Генерального секретаря ООН з питань запобігання сексуальному насильству Прем'єр-міністр Паттен було досягнуто домовленості посилити співпрацю щодо обміну такою інформацією, а також провести всеохопний аналіз українського законодавства для вдосконалення нормативної бази стосовно переслідування за злочини сексуального насильства. Наше законодавство має бути комплексним, аби ні через рік, ні через 10 років кривдники не змогли уникнути відповідальності. Покарання за скоєні злочини – єдиний можливий шлях досягнення справжньої справедливості.

- Важливо надавати дієву допомогу потерпілим від СНПК. В умовах війни зробити це непросто, особливо на територіях, де точаться бої, або на прилеглих до них. Чи справляється з нинішніми викликами система надання всебічної допомоги потерпілим, зокрема й від сексуального насильства, яка була створена в Україні ще до повномасштабної війни? Чи змогла вона адаптуватися до теперішніх викликів?

- Справді, до 24 лютого 2022 року ми вже розбудовували мережу запобігання та протидії домашньому та гендерно зумовленому насильству. Уряд уперше виділив державну субвенцію на створення притулків та кризових кімнат допомоги постраждалим. Працювали гарячі лінії допомоги, спільно з нашими партнерами з Фонду ООН у галузі народонаселення ми налагодили роботу мобільних бригад соціально-психологічної допомоги. Усі ці сервіси та служби продовжили працювати й після широкомасштабної агресії та перелаштували свою роботу, зокрема на допомогу тим, хто зазнав насильства під час війни.

Окрім того, в перші місяці після вторгнення наші притулки давали тимчасовий прихисток тим, хто був змушений тікати від бойових дій та окупації. Але ми розуміли, що в умовах війни наявних сервісів допомоги недостатньо. Необхідно було створити таке місце, де постраждала людина відчувала б максимальну підтримку і, зрештою, отримавши допомогу, захотіла розказати про пережите. Так і

з'явилася ідея створення Центрів допомоги врятованим. Наразі в Україні вже працює 7 таких Центрів: у Києві, Львові, Запоріжжі, Дніпрі, Чернівцях, Мукачеві та Полтаві, і ми плануємо масштабувати їхню кількість. Паралельно створюються сервіси онлайн-допомоги, зокрема такі, як психотерапевтична платформа «Аврора», щоб наші громадяни, навіть перебуваючи у тимчасовій окупації, за наявності мобільного зв'язку могли звернутися за психологічною, юридичною та інформаційною підтримкою.

- 15 березня 2023 року відбулася презентація єдиного онлайн-майданчика «Платформа допомоги врятованим». Ви особисто долучалися до його створення. Що підштовхнуло до появи Платформи і яку користь від неї матимуть українці, котрі потерпіли через російську агресію?

- Коли постраждали з тимчасово окупованих та деокупованих регіонів опиняються у відносній безпеці, вони часто не знають як і куди звернутися за фаховою безоплатною допомогою. Інформація про доступні сервіси розрізнена. Відтак ми побачили потребу створити єдиний майданчик, який спростить пошук необхідних перевірених служб допомоги. Так і з'явилась Платформа допомоги врятованим. Вона містить ключові урядові гарячі лінії, адреси Центрів допомоги врятованим, контакти сервісів психологічної, соціальної та правової підтримки.

Що важливо: усі служби, розміщені на Платформі, є перевіреними, конфіденційними та безоплатними. Сайт також містить інформацію, яка допоможе громадянам розпізнати негативні стани, спричинені насильством, алгоритм дій для тих, хто став жертвою насильства, або поради для родичів та близьких постраждалих. Фахівці, які працюють з постраждалими, можуть знайти там поради щодо своєї професійної діяльності відповідно до найкращих міжнародних стандартів і протоколів.

- Чи можна вважати появу Платформи одним із вагомих інструментів підготовки сучасної державної політики протидії насильству та гарантованого захисту потерпілих і покарання винних?

- Поява Платформи – це ще одна цеглина в фундаменті ефективного механізму реагування на випадки насильства. Кожен користувач або користувачка Платформи з її допомогою однозначно отримають необхідну професійну підтримку. Нормалізувавши свій психоемоційний стан та пропрацювавши отриману травму, людина може бути готовою свідчити проти кривдників. А отже Платформа допомоги врятованим – це також вагомий внесок у відновлення справедливості й покарання усіх винних.

Володимир Доброта

Матеріал підготовлений у рамках Проекту «Вистоїмо разом. Вдосконалення системи підтримки постраждалих від сексуального насильства, пов'язаного з війною (СНПК)». Проект виконує Український Жіночий Фонд

«У нас недостатньо російських військових для обміну»: Омбудсмен Дмитро Лубінець про проблеми звільнення полонених

Про повернення цивільних заручників і обмін військовополоненими. Про комунікацію із Міжнародним Червоним Хрестом і ООН. Про співпрацю із головою ОП Андрієм Єрмаком. Про роботу ВЛК, а також законопроект про цивільні партнерства. І про те, чому перемога України буде у 2024 році. Про це та інше у розмові із Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини Дмитром Лубінцем.

– Пане Уповноважений, цивільні полонені на відміну від військових не підлягають обміну на державному рівні. І загалом Женевська конвенція не містить положень про цивільних полонених... Але, за Вашими останніми даними, 25 тисяч таких українців нині знаходиться в російському полоні. Держава знає як їх повертати? Є алгоритм дій?

– Чесно? Станом на зараз у нас є напрацювання. Але сказати, що є якийсь алгоритм, який вже запрацював, не можу. І в цьому є проблема.

От я, коли розділяю напрямки роботи: діти, цивільні заручники, військовополонені – це три категорії, які

**Дмитро Лубінець,
Уповноважений Верховної Ради
України з прав людини**

незаконно утримуються на території російської федерації або на тимчасово окупованій території України. Так от, найважче повертати саме цивільних заручників. Чому? Міжнародних конвенцій немає. Немає алгоритму повернення через процедуру обміну, наприклад, як для військовополонених. Немає такого бажання включитися в цей процес, як з українськими дітьми. Там дуже багато ініціатив, і дуже багато країн, які хочуть допомагати. І там якось рухається. Повільно, але рухається. Результати є. По цивільних заручниках найгірша ситуація. Країни, розуміючи всю проблематику, і зокрема те, що російська федерація не хоче віддавати цивільних заручників, намагаються навіть не піднімати цю тему. І наша основна задача, наша як держави, на мій погляд: ми повинні

зробити інформаційну кампанію, яка буде спрямована саме на привертання уваги до проблеми звільнення цивільних заручників.

– А коли буде зроблена така інформаційна кампанія? І чому її досі немає?

– Ми її і робимо. Подивіться, кожного місяця ми видаємо, я особисто як Уповноважений Верховної Ради України видаю інформаційний бриф. У нас був окремий бриф про цивільних заручників.

Я не бачу, щоб це підхопили у світі, – ось у чому проблема. Ми організовуємо міжнародні конференції, де порушуємо це питання. До речі, цього року це питання буде озвучене на найвищому рівні. Конференція буде в Копенгагені 6-8 листопада. Міжнародна конференція, де буде присутня безліч керівників національних інституцій із захисту прав людини, моїх колег. Також там будуть керівники ООН, різні громадські організації, які займаються питаннями протидії тортурам. Так от, окрема панель там буде присвячена питанню тортур, які застосовуються до цивільних, і окрема увага буде привернута до тортур, які застосовуються російською федерацією до цивільних заручників.

– А які шанси, що звернуть увагу? Тому що після 18-ти місяців повномасштабного вторгнення, виходить, світ не дуже активно долучається до цього процесу?

– Я навіть більше скажу. Тут справа навіть не у 18-ти місяцях. Справа в тому, що міжнародна спільнота з 2014 року не приділяє цій проблемі необхідної уваги. У нас є окремий список цивільних заручників, яких росіяни тримають роками. Дуже багато з них отримали великі тюремні строки: 19 років, 17 років, 15 років. За те, що нібито вони – «шпигуни» української армії.

Хоча єдина їх вина в тому, що вони залишилися на тимчасово окупованій території України і своїми діями чи словами підтримали Україну. В нас є випадок, коли тільки за слова, що «при Україні було краще», людину засудили. Тобто вона отримала конкретний тюремний строк лише за слова.

– Ви кажете, що світ не звертає увагу з 2014 року. Значить, можливо, Україна недостатньо чітко артикулює проблему і недостатньо чітко її просуває. Тому що це болить перш за все Україні. В Україні яка кількість людей долучена до цього? Скільки людей цим займається?

– Тут зразу відрефлексу на ваше твердження, що Україна робить недостатньо. Найлегше шукати провину в собі. Я точно не та людина, яка буде знімати з себе відповідальність.

От станом на зараз я можу сказати, що над питанням цивільних заручників працюють усі. Вся держава Україна не просто промовляє це, а коли ми приїжджаємо на зустрічі з міжнародними партнерами чи до нас вони приїжджають в Україну, обов'язково проговорюється питання цивільних заручників. Обов'язково!

Як я казав, проблема в іншому. Наші міжнародні партнери включаються у ті процеси, де може бути результат. От по дітях результат є. Там дуже багато ініціатив: багато хто хоче до нас приєднатися, стати посередниками, повертати українських дітей.

Розумієте, щодо дітей – росіяни в будь-якому випадку, рано чи пізно, маленьку чи велику кількість, але повернуть. А по цивільних заручниках дуже важке питання. Бо росіяни що завжди кажуть? – Це ж «українські шпигуни», ми їх засудили. Що ми порушили згідно міжнародного гуманітарного права?

А те, що їх роками утримують у в'язницях, те, що до них роками не допускають представників Міжнародного комітету Червоного Хреста, хоча повинні?.. Те, що роками не повідомляють рідним, близьким де вони знаходяться, що ми їх просто шукаємо по крихах, що вони всі утримуються разом з військовополоненими?..

І їм там кажуть, що проблема в Україні, що Україна не хоче вас, цивільних, визнавати як комбатантів і не хоче вас міняти на російських військовополонених.

– Це і момент психологічного тиску...

– Це в тому числі використовується російською федерацією, щоб змусити родичів цивільних заручників виходити на вулицю, звинувачувати українську владу, нібито Україна винна в тому, що вони не повертаються.

– Ви вважаєте, що Україна як держава діє максимально ефективно, наскільки можливо на цьому етапі, в питанні повернення цивільних полонених?

– Ефективність ми визначаємо результатами. Чи є результати? Ні, вони недостатні.

Тобто, з числа всіх повернутих, 2598 громадян України повернулися з моменту створення Координаційного штабу з питань поводження із військовополоненими. 144 особи – цивільні. Результат є? Є. Він достатній? Ні. Він максимально ефективний? Ні.

Я кажу про те, що ми робимо те, що ми можемо робити. Ми не сидимо на місці. Ми шукаємо нові підходи. Ми вимагаємо, щоб ті міжнародні організації, які отримують шалене фінансування і створені задля того, щоб допомагати вирішувати саме такі питання, виконували свій мандат. Це в першу чергу ООН і Міжнародний комітет Червоного Хреста.

Тому я не вважаю, що ми робимо все ідеально. Але я переконаний, що недопрацювання тут перш за все не з української сторони.

Ми робимо те, що ми можемо робити. Я не можу фізично поїхати на територію російської федерації або на тимчасово окуповану територію України і фізично забрати цивільних заручників або хоча б перевірити в яких умовах вони знаходяться.

Хоча навіть такі варіанти у нас були, я їх пропонував російській стороні: не допускаєте нікого – допустіть мене, я готовий туди їхати без жодних гарантій безпеки з вашого боку. Хоч щось зробити для полегшення життя наших цивільних заручників.

– Врятовані цивільні після військового полону, щоб підтвердити факт перебування в полоні, мають подати Комісії з питань встановлення факту позбавлення особи особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України при Міністерстві з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України, серед інших документів, фото- і відеофіксацію факту взяття у полон або факту перебування в полоні. Як таке може бути? Те ж саме стосується родичів, які хочуть довести, що їхні рідні у полоні.

– Там великий перелік, але зазначено, що ви можете надати ті документи, які у вас є. Немає фото – не надавайте. Немає якихось доказових документів, паперів – не надавайте.

Достатньо заяви, свідчень, підтвердження свідків, які, наприклад, перебували в полоні, повернулися і сказали, що ми перебували разом з кимось ще. Інформація від наших розвідувальних органів теж приймається. До речі, до складу цієї Комісії входять представники СБУ, які якраз і накопичують подібну інформацію.

– Одразу Вам скажу, що люди, які зверталися до СБУ за відповідною довідкою у зв’язку з тим, що не мали фото- і відеоматеріалів, які б доводили факт полону, отримали відповідь від СБУ, що вони такі довідки не надають.

– А є інші випадки, коли Комісією, навіть без такої довідки, все ж таки встановлювався факт полону, і родина отримувала додаткову соціальну допомогу від держави. Сама суть цієї Комісії – це надання фінансової допомоги родинам в розмірі 100 тисяч гривень за кожен рік полону.

– А скільки сьогодні родин отримують таку допомогу?

– Скільки родин? Не готовий сказати. Це питання до Мінреінтеграції. Скажу відверто, що ми ведемо свою базу даних тих, хто звертається до нас. І станом на зараз всі, хто звернувся до нас, і всі ті, хто, на мою думку, мали юридичні підстави отримати таку допомогу, її отримали.

– А кількість таких звернень до Офісу Омбудсмена можете назвати?

– Я взагалі погано ставлюся до цифр, які може використовувати російська федерація проти нас. Але у мене є цифра: за нашими даними є 25 тисяч цивільних заручників. От ними ми й займаємося.

– Ви згадали про канали комунікації. Колись раніше Ви заперечували слова Москалькової про те, що маєте з нею щоденну комунікацію.

Але ми розуміємо, що все одно має бути якась комунікація з російською стороною, що так чи інакше необхідно отримувати “згодні” з того боку. Що ви можете казати про цю комунікацію? З ким вона? У тому числі з питань повернення дітей. Це Львова-Белова? Яким чином повертають українських дітей з окупованих територій, з території росії?

– Так і є. Коли ми повертаємо будь-кого з того боку, це у будь-якому випадку отримання «добро» з того боку. Але це не означає, що ми спілкуємося напряму. Це означає, що у нас є можливість знаходити якийсь компроміс. Я це так назву.

І російська сторона під тиском аргументів, аргументів не лише української сторони, а й з боку тих людей, тих країн, які нам допомагають, – ухвалює рішення когось повертати. Якщо ми вже перейшли до питання повернення українських дітей, я можу навести яскравий приклад. До нас звернулася мама, яка перебуває на контрольованій Україною території, сказала, що її дочку 14 років депортували до російської федерації. Ми займалися цим декілька місяців, у різний спосіб намагалися повернути цю дівчинку. Врешті-решт, Україна як держава організувала спеціальне засідання Радбезу ООН (воно називається формат Аррія), де присутні всі члени, у тому числі російська федерація.

Можливо, ми діяли на грані фолу, бо не знали якою буде реакція російської сторони. Але я розумів, що якщо протягом декількох місяців ми не змогли повернути цю дівчинку... Росіяни влаштували блокаду: відкрили якесь спеціальне кримінальне провадження, мовляв, дівчинка є свідком і тому юридично вони не можуть її повернути. Усі ці юридичні моменти були сигналом не для нас, а для тих, хто допомагав нам повертати цю дівчинку. І завжди була така відповідь: ми не можемо її повернути, бо там є юридичні моменти. Чекайте, чекайте, чекайте... А чекати роки.

І от мама цієї дівчинки виступила на засіданні Радбезу ООН. Виступила як звичайна мама, у якої вкрали дитину. Мені здається, що всі члени Радбезу ООН плакали: якщо не відкрито, то внутрішньо.

Наступного дня прийшов сигнал від російської сторони: ми готові повернути цю дівчинку. Без жодних умов, без жодних домовленостей, без нічого! Через три дні дівчинка була в Києві поруч з мамою.

Проблема не в тому, що ми не знаємо як тиснути або як щось започатковувати. Проблема в тому, що ми намагаємося створити дієвий інструментарій, який дозволить нам повертати якщо не десятки тисяч, то принаймні тисячі або сотні українських дітей.

Ми не можемо провести 20 тисяч засідань Радбезу ООН. Не можемо. Фізично не можемо. Але це не означає, що ми не продовжимо шукати інші механізми. І це в жодному разі не означає, що немає механізмів впливу на російську сторону.

Тому комунікація, відповідаючи на ваше питання, є. Можу сказати, що станом на зараз моя пряма комунікація з російською стороною зведена до мінімуму. З питань українських дітей ми спілкуємося через посередників, які просять їх не називати. Можливо, колись ми це зможемо розказати.

Це не одні люди, не одна команда, не одна країна. Найбільш болюче питання – спілкуватися чи не спілкуватися з росіянами? Якщо є конкретний результат повернення когось, то можна все робити. Але станом на зараз результату від такої прямої комунікації точно немає. Мене дуже насторожувало, коли росіяни спочатку просили, щоб ми публічно показали, що я з Москальковою спілкуюся. Потім вимагали, щоб це відбулося. В цьому сенсі моїм найбільшим побоюванням була можливість використання росіянами факту прямого спілкування в якості аргументу: подивіться, Москалькова з Лубінцем спілкується, а чому тоді не можуть спілкуватися Президент України з президентом російської федерації? Щоденного спілкування у нас точно немає. Цей канал комунікації продовжує існувати, однак наразі, на жаль, він дає все менше і менше результатів.

– Ви згадали про те, що не виносите у публічний простір робочі моменти, які можуть виникати між різними структурами, але дозволяєте собі достатньо різку критику міжнародних організацій, у тому числі Міжнародного комітету Червоного Хреста. Ви про це багато говорили. Фікція, яка існує тільки на папері. Ви так назвали міжнародну систему захисту прав людини. Але ж Україна не може обійтися без міжнародних організацій, чи не так?

– Не може. Але треба ж розрізнити в який спосіб міжнародні організації допомагають Україні. Якщо Ви кажете, що ми не можемо обійтися – так, не можемо. Наприклад, ми не можемо обійтися без допомоги міжнародної організації ЮНІСЕФ. Дитячий фонд. Шалене фінансування, яке виділяється на підтримку українських дітей. Ми не можемо обійтися. І ми їм дякуємо за таку допомогу. УВКБ ООН. Фонд народонаселення ООН. ООН Жінки. Це все фонди, які діють в межах ООН. Ми дякуємо їм за допомогу.

Я про інше. ООН – це основна організація, яка була створена за результатами Другої світової війни. Основна ціль її діяльності і мета створення – це превенція агресії і реакція на агресію. І що ми бачимо? Чому я їх критикую? Ми бачили агресію у світі і бачимо зараз в Україні. Яка реакція з боку цієї організації, яка була створена, щоб цієї агресії не було? Жодної! Отут є проблема.

– Обурення. Занепокоєння.

– Глибоке занепокоєння. Я це чую з 2014 року. Коли я вчергове чую цей вислів, мене просто аж трусить! І я їм кажу про те, що ми не можемо захистити своїх громадян «глибоким занепокоєнням». Не можемо!

– Чим Україна може зацікавити міжнародні організації в допомозі?

– А Україна не повинна зацікавлювати міжнародні організації в допомозі. Ні! Україна – країна-засновник ООН. А російська федерація – постійний член Радбезу ООН.

– Я про те, що, можливо, Україна може запропонувати інструменти, які можуть застосовувати ці країни так само у себе.

– Україна зараз виходить з розуміння того, що якщо ви не виконуєте основну свою роботу, не відповідаєте своїй основній цілі, то ви повинні або змінитися, або ми повинні створити іншу організацію. І Україна зараз драйвер всього світу по цих змінах. Ну, абсолютно!

Подивіться, що зараз відбувається у світі. Україна стала таким собі «льодорубом» діючої міжнародної системи, яку просто з'їла корозія, з'їла бюрократія.

2014 рік – Крим, потім був Донбас, після Донбасу – 8 років, коли міжнародна система просто спостерігала за позицією України. І на нас же ж тиснули в першу чергу. Тиснули на Україну: ви повинні виконати Мінські домовленості, ви повинні змінити законодавство...

Тобто до нас прийшли, забрали частину території, вбили українських людей, почали депортувати українських дітей, ґвалтувати жінок, чоловіків, захоплювати цивільних заручників, а тепер всі вимагають, щоб ми з цим не просто змирилися, а щоб ми пішли на домовленості з російською федерацією!

Ми всім намагалися пояснити: якщо росіянам це зійде з рук, буде нова агресія. І це сталося 24 лютого 2022 року.

– Міжнародні організації після 24 лютого 2022 року – як Ви цей прогрес оцінили б, якщо він, звісно, є?

– Немає. От в цій основній цілі – превенція – прогресу немає. Добре, хоч якийсь маленький. Можу його назвати: ООН. Але це, напевне, не позиція власне організації, бо статuti не змінилися, підходи не змінилися. Напевне, що змінилася позиція конкретних людей. Пана Гутерреша, Генерального секретаря ООН, та Деніз Браун, яка займає посаду керівниці програм ООН в Україні. Російські ракети почали називати російськими ракетами, коли вони обстрілюють українські міста і гинуть українські громадяни, почали прямо про це писати. Коли нарешті світ почав засуджувати дії російської федерації. А до цього у нас що було?

– Конфлікт...

– Конфлікт. Криза в Україні! Такий же підхід до нас був з боку Міжнародного комітету Червоного Хреста (МКЧХ – ред.). Один в один. Криза в Україні або конфлікт. А це ж є унікальна міжнародна організація з унікальним мандатом. Тільки їхні співробітники можуть перевіряти військовополонених, цивільних заручників, спілкуватися наодинці з ними, перевіряти умови тримання військовополонених, брати участь в обмінах, в репатріації важкопоранених без жодних умов.

І нічого з цього не відбувається. На території російської федерації діяльність МКЧХ є заблокованою, неефективною. Так, в першу чергу через дії самої російської федерації. Але в тому числі, на мій погляд, і через небажання МКЧХ мінятися.

Так от, коли я двічі зустрічався з новою президенткою... Її обрали 1 жовтня 2022 року, а 5 жовтня я був спеціально в Женеві. І першим іноземцем, з яким вона зустрілася, був я. Я за 15 хв висловив їй усе, що накопичилося в українських людей стосовно цієї організації.

Мені, до речі, була така умова. Я про це не казав

публічно. Вам скажу. Умова була така, що це буде дуже коротка зустріч, протокольна. Умовно 3 хв: Ви зустрінетесь, потиснете руку, зробимо протокольне фото, після цього Ви перейдете до іншого приміщення, де буде окремий керівник департаменту, який займається Україною, і Ви будете саме з ним спілкуватися. Так, і буде ще потискання рук. Чи погоджуєтесь Ви на такі умови? Я кажу: так, погоджуюся.

Тому результат у нас після цього був. Вперше МКЧХ у своєму офіційному звіті використав міжнародну дефініцію, назвавши «російсько-український міжнародний війсьничий конфлікт». Це по факту війна, як прописано, згідно з міжнародним гуманітарним права. До того часу росіяни там взагалі не згадувалися.

Але ми не зупиняємося. Ми вимагаємо, щоб МКЧХ називав речі своїми іменами. Якщо в Україні є повний доступ до російських військовополонених і Україна повністю виконує Женевську конвенцію, то так прямо і пишуть. І якщо на своїй території росія нічого подібного не робить, а більше того – вбиває офіційно верифікованих військовополонених. Наприклад, Оленівка. Там усі загиблі були підтверджені МКЧХ. Їх росіяни вбили.

Пан Гутерреш приїхав до Львова і заявив: ми не дамо забути Оленівку, ми створили окрему моніторингову місію, яка буде розслідувати ці факти. 5-ть місяців працювала ця місія! Жодного разу вони зі мною не зустрілися. Хоча я виступав ініціатором цих зустрічей.

Через 5-ть місяців речник пана Гутерреша виходить на пресконференцію і без жодних пояснень заявляє: було ухвалене рішення закрити цю місію. На пряме запитання журналіста: чи ви це зробили через позицію російської федерації, відповідь була: без коментарів.

– Ви згадували про те, що завжди офіційно реагуєте на звернення військовослужбовців. Є і публічні реакції. Ми Ваші бачили. Останнє з того, що я бачила, це побиття військовослужбової-трансгендерки у Львові. Ви підтримуєте цей закон про цивільні партнерства? Тому що про нього вже більше року говорять українці, але поки що немає жодного результату?

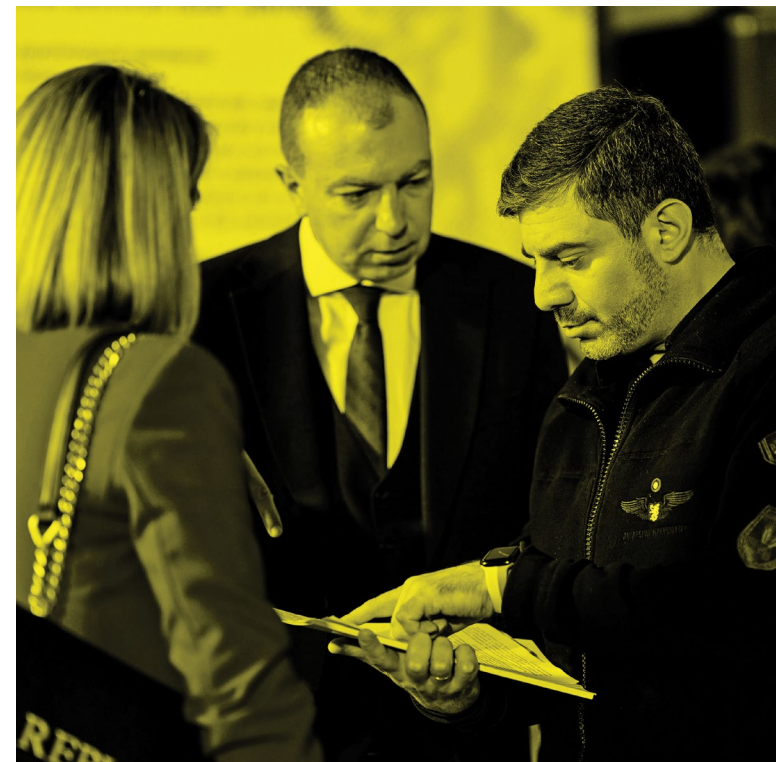
– Як немає результату? Результат є.

– Який?

– У першу чергу українським парламентом ратифікована Стамбульська конвенція. Вона фактично відкрила шлях до врегулювання цих питань. Окрім того, є зареєстрований в українському парламенті законопроект. Є навіть публічна позиція Президента України, який це підтримує. Маю надію, що більшість парламенту це теж підтримають.

– Ви теж підтримуєте цей законопроект?

– Я підтримую зміни в законодавство, які не порушують права людини. І по цьому законопроекті я теж дав свої висновки. Якщо я не бачу порушення прав людини, то,

безумовно, я експертно, через висновки, підтримую законопроекти.

– Які ваші прогнози щодо цього законопроекту? Чи буде він ухвалений Верховною Радою?

– Буде.

– Коли?

– Я не є членом українського парламенту.

– Можливо, Ви маєте канали зв'язку, які сповіщають Вас про те, як скоро це буде?

– Канали комунікації з українським парламентом я маю. Я хоч і є абсолютно незалежним, але я називаюся «Уповноважений Верховної Ради України». Тому у мене дуже гарні робочі стосунки як з керівництвом парламенту, так і з усіма фракціями, з окремими народними депутатами.

Я відчуваю, що є позиція українського парламенту, є політична воля для ухвалення цього законопроекту. Коли він буде винесений у залу? Я не знаю. Чи будуть там народні депутати, які будуть робити все, щоб він не був ухвалений? Я думаю, що будуть. Чи все ж таки він буде ухвалений? Я думаю, що буде ухвалений. Я не бачу у цьому якихось проблем.

Я завжди кажу про те, що право однієї людини закінчується рівно там, де починається право іншої людини. Ми всі різні, але ми всі рівні. Якщо ми називаємо себе європейцями, то ми повинні йти тим же шляхом. Це моя позиція.

*Дарія Кудімова,
Радіо Свобода*

Сергій Ніжинський,
керівник громадської правозахисної організації «UA Experts»,
кандидат юридичних наук, радник на громадських засадах
Віцепрем'єрки з питань європейської та євроатлантичної
інтеграції України

Сергій Ніжинський: «Пропонуємо прирівнювати потерпілих внаслідок сексуальних злочинів під час війни до жертв війни»

За великим масивом бід, які несе російсько-українська війна, жах насильницьких дій окупантів стосовно кожної конкретної людини залишається малопублічним. Бо коли за одну добу падають десятки ворожих ракет, руйнуються міста і села, гинуть захисники України – цивільним про насилля говорити ніяково і навіть соромно. Як показує досвід, зокрема воєнних протистоянь на Балканах у 1991-2001 роках, постраждали від СНПК (сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом) не поспішають розповідати свої історії болю і принижень. Власне, лише у серпні 2019 року Комітет ООН проти катувань, дослідивши факти насильства, у тому числі сексуальної наруги щодо цивільного населення колишньої Югославії, виніс вердикт: влада Боснії та Герцеговини має забезпечити матеріальну компенсацію та публічне вибачення жертвам сексуального насильства тієї війни.

Які перспективи має юридичний і соціальний захист українців, що постраждали від СНПК, починаючи з 2014 року? Скільки таких людей? Як співпраця з ООН допомагає домогтися справедливих покарань насильникам із країни-агресорки? На ці запитання «Укрінформу» відповідає Сергій Ніжинський, керівник громадської правозахисної організації «UA Experts», кандидат юридичних наук, радник на громадських засадах Віцепрем'єрки з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України.

ЗА ДАНИМИ ООН, 90 ВІДСОТКІВ УКРАЇНСЬКИХ ПОЛОНЕНИХ ЗАЗНАЛИ КАТУВАНЬ

- Пане Сергію, понад рік тому відбулося підписання Рамкової програми про співробітництво між Урядом України та ООН щодо запобігання та протидії сексуальному насильству в умовах війни. Наскільки це важливо? Бо ж пам'ятаємо, що висновки представників цієї міжнародної організації щодо російсько-української війни не завжди співпадають із нашими реаліями.

- Справді, з одного боку, є випадки неоднозначного трактування представниками Організації Об'єднаних Націй подій в Україні. З іншого боку, ми розуміємо, що без участі ООН врегулювання багатьох процесів, пов'язаних із наслідками російської агресії, могло би відбуватися гірше і повільніше.

Буквально днями Спеціальна доповідка ООН з питань тортур Еліс Джилл Едвардс оприлюднила офіційну статистику ООН про те, що російські окупанти катували 90% українських військовополонених. І ця інформація вже є опосередкованим спростуванням твердження тих співробітників ООН, які нещодавно наполягали, що геноциду в Україні немає.

Якщо факти про те, що 90% українських військовополонених зазнавали катувань, озвучуються ООН, то можна однозначно стверджувати: серед них були і випадки сексуальних злочинів. Чи верифіковані вони українськими правоохоронними органами? Точно не всі. Чи відомі нам усі випадки СНПК, які були вчинені стосовно цивільних мешканців і продовжують відбуватися на тимчасово окупованих територіях, до яких не маємо доступу? На жаль, ні. Але важливою є оприлюднена міжнародною організацією інформація.

Ворог застосовує сексуальне насильство як один із методів ведення російсько-української війни в небачених раніше масштабах: зокрема, для залякування, помсти чи «покарання» цивільного населення на окупованих територіях. Для оперативного реагування на ці злочини ще на початку травня минулого року Уряд України та ООН підписали Рамкову програму про співробітництво щодо запобігання та протидії СНПК. А рік тому у вересні ухвалили план її реалізації.

- Давайте нагадаємо, що СНПК – воєнні злочини без терміну давності, до яких входить не лише зґвалтування.

- СНПК включає у себе різні форми насильства, найрозповсюдженішим серед яких є зґвалтування, а також: каліцтво геніталій, зокрема ураження органів електричним струмом; примус до вступу у статевий зв'язок з іншою особою; примусове оголення; примус дивитися на сексуальне насильство, здійснюване щодо іншої особи. Трохи не кожного, хто намагався вибратися на підконтрольні Україні території у лютому-березні 2022 року, на російських блокпостах у мінусову температуру змушували роздягатися. Цю інформацію надає Офіс

нашого Омбудсмена – Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, представники якого від початку повномасштабного періоду війни проводять колосальну роботу з евакуації громадян із прифронтових територій. Коли ми розповідаємо потерпілим, що примусове роздягання є одним із видів СНПК, – люди дивуються і починають по-іншому реагувати, у них з'являється бажання звертатися за допомогою. Повномасштабна агресія РФ, скоєння російськими військовими масових злочинів, у тому числі сексуального характеру, проти цивільного населення України кардинально змінили функції та завдання як державних органів, так і громадянського сектору у наданні комплексної допомоги постраждалим.

БІЛЬШІСТЬ ПОСТРАЖДАЛИХ ВІД НАСИЛЛЯ НЕ РОЗПОВІДАЄ ПРО НАРУГУ НАД СОБОЮ

- За півтора року повномасштабного вторгнення військ РФ в Україну кількість верифікованих злочинів СНПК щодо цивільного населення, за даними Офісу Генпрокурора, – 231 випадок (станом на 7 вересня). Вважається, що цю цифру потрібно множити мінімум на 20-30, додати злочини рашистів на окупованих територіях, про які стане відомо згодом, – і тоді матимемо реальні дані. Тобто щонайменше 5 тисяч постраждалих?

- Є справи, передані до суду. Є ще не передані, щодо яких триває досудове розслідування. А є інформація, яка надходить в кол-центри і в Центри допомоги врятованим, де вона опрацьовується і, за згодою потерпілого, або передається у правоохоронні органи, або з потерпілою особою просто працюють психологи. Ми робимо акцент на соціальний ефект і аспект, які дають можливість людині розкритися. Це дає можливість в наших оцінках наблизитися до реального числа злочинів, які об'єднані у категорію СНПК.

Великим успіхом вважаємо випадки, коли вдається створити умови, щоб могли розкритися свідки таких злочинів. Бо навіть люди, які були лише свідками глумління, не хочуть розповідати про це. Наведу такий приклад. Серед працівників нашого проєкту є люди, які побували в полоні. Відповідно, ми володіємо інформацією що саме з ними відбувалося, як поводити себе потерпілі, чи застосовувалися до них тортури. Однак 99% цих людей не зверталися у правоохоронні органи щодо СНПК.

- Основним бар'єром, що змушує постраждалих мовчати, є психологічний?

- У всіх людей звернення до правоохоронних органів асоціюється із відкриттям кримінального провадження та численними допитами. Тому ми намагаємося пояснити, що, перш за все, вирішальним аспектом повинно бути рішення потерпілого/потерпілої поділитися своєю історією. Також, в процесі спілкування з постраждалими, необхідно максимально уникати ретравматизації.

Окрім того, багато з них є опікунами. А ви знаєте, що робота з дітьми потребує відповідного захисту, належного спілкування з рідними та близькими, а також з

правоохоронними органами, в тому числі з адвокатами. Тому без забезпечення належної опіки неможливо розпитувати неповнолітніх про СНПК. А ще є особи без громадянства, біженці, іноземці, особи, які мають статус додаткового захисту. Для спілкування з цими людьми, згідно з міжнародними конвенціями, взагалі застосовується окрема процедура.

Тож ключовим аспектом роботи нашої громадської організації є поширення інформації про те, які є способи звернення, яким чином можна отримати допомогу, що саме це дає і фізичній особі, і державі.

- Чи багато змін у закони і підзаконні акти потрібно вносити, щоб заохотити постраждалих від насилля в умовах війни все-таки звертатися до правоохоронних органів?

- Потрібно вносити зміни до інструкцій Міністерства охорони здоров'я та Міністерства соціальної політики, вносити відповідні зміни у чинні нормативно-правові акти, а також, можливо, створювати нові. Скажімо, навіть у Цивільному процесуальному кодексі відсутнє поняття «кривдник», що створює певну юридичну невизначеність. Коли введемо його у нашу законодавчу площину, легше буде формувати інші нормативні акти.

От ми зараз в рамках ратифікації Стамбульської конвенції приводимо національне законодавство у відповідність – і не знаємо багатьох норм. Навіть коли переклали Стамбульську конвенцію українською мовою – однак повинні її трішечки адаптувати до нашої кримінології.

- Скільки часу може знадобитися, щоб термін «кривдник» увійшов в українське законодавство?

- Думаю, що на кінець року законодавець може впоратися з такою задачею. Все залежить від волі парламентарів й активності громадянського суспільства. Зараз рівень громадської активності, бажання справедливості є колосальними. Наша ГО дуже активно працює в питаннях просування тих змін в законодавстві, які мають пришвидшити реагування на випадки СНПК та нарахування виплат постраждалим.

ПОТЕРПІЛІ ПРОТИ ТОГО, ЩОБИ ЇХ НАЗИВАЛИ «ЖЕРТВАМИ»

- За час війни до державних та неурядових кол-центрів надійшло 93 тисячі дзвінків від цивільного населення щодо вчинення різного виду насильства. Чи відомо яка частина із них є зверненнями потерпілих від сексуальних злочинів та свідків таких злочинів?

- Загальне число звернень у правоохоронні та правозахисні організації щодо насильства протягом війни є ще більшим (стосовно СНПК, тортур військовополонених, домашнього насильства, яке, на жаль, не зникло). Про 17 тисяч дзвінків гендерно зумовленого насильства говорила Катерина Бороздіна, віцепрезидентка «ЛаСтради». У нас є дані про 2,6 тисячі звернень за

безоплатною правовою допомогою на ресурсах центрів допомоги. Про 145 тисяч випадків повідомляло МВС в інтерв'ю «Deutsche Welle». На сайті МВС йдеться про 50 тисяч повідомлень про домашнє насильство за перше півріччя – кількість збільшилася на 40 відсотків у порівнянні з минулим роком.

Інформація із кол-центрів про конкретний випадок насильства передається правоохоронним органам для реагування тільки за згодою потерпілого чи потерпілої, з урахуванням важливості захисту особистості та її персональних даних.

Є ще один сегмент потерпілих – потерпілі внаслідок торгівлі людьми. Дані комісії, яка надає такий статус, – закриті. Впевнений, що частина людей, які його отримали, могли би бути стейкхолдерами нашої тематики. Наприклад ті, хто перебував у полоні: їх катували, примусово роздягали, безкоштовно експлуатували. Щоб не вмерти, за їжу, полонені змушені були виконувати все.

- Оточуючі не завжди співчують тим, хто постраждав від сексуального насилля. Як переконати наелектризоване багатьма бідами війни українське суспільство, що потерпілі від СНПК – постраждали?

- Потерпілі від СНПК – досить чутлива кваліфікація. Ми зараз працюємо над тим, щоб допити потерпілої чи потерпілого внаслідок сексуального злочину, які проводять правоохоронних органах, були мінімізовані, щоб не відбувалася ретравматизація. Також, ми вважаємо обов'язковим, щоб спілкування відбувалося у форматі закритої відеоконференції, коли потерпілий чи потерпіла знаходиться вдома. Це означає, що таким справам має присвоюватися відповідний гриф секретності. Тому що журналісти, наприклад, хотіли б отримати інформацію про такі випадки, але тут в пріоритеті – права постраждалих. Пропонуємо також прирівняти потерпілих внаслідок сексуальних злочинів під час війни до жертв війни, які матимуть право отримувати відповідні пільги. З цієї точки зору дуже важливою буде оперативна організація процесу соціального захисту – таким чином, щоб у відповідному органі державної влади не виникали сутички пільговиків різних категорій: учасників бойових дій, цивільних полонених, матерів-одиначок, багатодітних і патронатних сімей, з окремою категорією – потерпілими внаслідок сексуальних злочинів. Ніхто з навколишнього оточення не повинен знати, що ця жінка є потерпілою внаслідок сексуального злочину, але водночас потерпіла особа повинна бути внесена до відповідного реєстру органа, який надаватиме пільги цій категорії потерпілих, – Нацсоцслужби, Мінсоцполітики тощо. Адже це люди, які власним здоров'ям розплачувалися за тимчасову окупацію.

- Жінки, які зазнали сексуального насильства у російських застінках із 2014 року і з якими я спілкувалася, категорично проти того, щоби їх називали «жертвами». Вони позиціонують себе постраждалими, які змогли трансформувати нанесені їм травми у зростання

власної особистості. Ініціатори законодавчого врегулювання зважатимуть на це?

- Безумовно. Ми вивчаємо досвід інших країн у цьому питанні. У серпні у Тирані (Албанія) відбулося підписання Меморандуму про співпрацю на користь українських потерпілих внаслідок сексуальних злочинів під час війни з росією. Нагадаю, що Косово приєдналося до декларації G7 щодо гарантій безпеки для України. З представниками громадських організацій ми постійно перетинаємось в ООН на різних платформах з обговорення українського питання, позиція української сторони завжди підтримується. Через реабілітаційний центр у Косово пройшло більше 1700 потерпілих, які вже отримали відповідну офіційну допомогу від держави. Однак лише нещодавно вони прирівняли до жертв війни всіх, хто так чи інакше є постраждалим внаслідок війни, і закріпили їхні соціальні гарантії у відповідних законодавчих актах.

- Давайте одразу уточнимо, що ці трагічних подій відділяють два десятиріччя...

- ...А потерпілі й досі з'являються і розповідають свої історії. Часто ці люди змушені переїжджати в інший регіон через те, що зазнають булінгу з боку співгромадян, особливо у малих населених пунктах.

Після спілкування у форматі телемосту ми проаналізували ситуацію і в Косово, і в Албанії, порівняли наші ініціативи з балканськими. Тепер, наприклад, хочемо змінити наказ МОЗ про те, щоб висновок гінеколога-акушера (верифікованого, зареєстрованого у відповідних службах) можна було вважати ключовим доказом. Знову ж таки – з метою уникнення додаткової ретравматизації потерпілих.

- Чи має Україна, де ще не закінчилася війна, такі ж шанси мати «невидиме покоління», як у тих же Балканських країнах, де збройні конфлікти відбувалися у 1991-2001 роках?

- Є історії в Сараєво, де згвалтовані у період війни жінки народжували дітей, яким зараз вже по 20 років. Такі діти часто зростали в соціальній ізоляції. Нам варто докласти зусиль, щоб в Україні не було таких «невидимих» людей, або хоча б було якомога менше. Саме задля цього статус постраждалих від СНПК необхідно робити конфіденційним.

УКРАЇНІ ВАЖЛИВО РАТИФІКУВАТИ РИМСЬКИЙ СТАТУТ

- Є 11 діючих Центрів допомоги врятованим. Цього наразі достатньо? Чому за кордоном перший такий Центр відкрито у Празі?

- Зараз ми робимо основний акцент на зміні фокусу звернень: щоб потерпілий і свідок не думали, що вони одразу вступають в процес. Всі розуміють, що це гра «в довгу» і бояться цього. А ми хочемо, щоб потерпілі і свідки надавали максимально вичерпну інформацію відповідним службам та Центрам допомоги врятованим.

Знаємо, що є значна кількість людей за кордоном, які бояться повертатися в Україну не через бомбардування,

а через те, що тут відбуватиметься ретравматизація. Якщо Офіс Першої Леді зазначає, що у нас кожна друга людина має посттравматичний синдром, то уявляєте скільки українців за кордоном бояться проявити себе у тих чи інших сферах, де засвітяться? І тому створення Центрів допомоги врятованим за кордоном, а також систематизація даних про потерпілих, суттєво допоможе і самим потерпілим, і тим, хто працює з ними.

Понад те, наша громадська організація ініціює розширення відповідних онлайн-порталів для консульських установ. Щоб консул, який спілкується з людиною, відразу мав алгоритм дій: куди людину спрямувати, яку дати їй пораду, якщо вона потерпіла від сексуального злочину або стала свідком такого злочину. Наразі, в рамках роботи співочолованої Віцепрем'єркою О. Стефанішиною Робочої групи щодо захисту прав і свобод громадян України, які перебувають на території держав-членів ЄС та інших держав як тимчасово переміщені особи, нами, у конструктивній взаємодії з Департаментом консульської роботи МЗС, ініційовано внесення необхідних змін до нормативних і відомчих документів, ми готові також надавати практичну допомогу у розширенні цих порталів і наповненні їх відповідною інформацією.

Чому Прага? Чехія має спільний кордон з нами і там зараз знаходиться більше українців, ніж деінде, навіть порівняно з Польщею. Також Чехія виявилася найбільш політично готовою до відкриття Центру. Польща може бути другою на черзі, так само як і інші країни.

- Діяльність ЦДВ спрямована на реалізацію Рамкової програми співробітництва між Урядом України та ООН щодо запобігання та протидії сексуальному насильству, пов'язаному з конфліктом, та Національного плану дій на виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» на період до 2025 року. Із 231-го офіційно зафіксованого випадку СНПК у 82-х випадках постраждалими є чоловіки. Законодавчі норми до обох статей діють однаково на сьогодні?

- Наслідки у потерпілих від СНПК чоловіка і жінки різні. Гендерний компонент присутній. Але закон має однаково захищати і жінок, і чоловіків.

- Яким був досвід роботи з постраждалими від СНПК під час АТО (ООС)? Скільки осіб у тому понад 7-річному проміжку зазнало сексуальної наруги? Це точно частина людей, які були незаконно ув'язненими, зокрема, в «Ізоляції» у Донецьку.

- Суспільство, по суті, після 2014-го кілька років не реагувало у публічному просторі на сексуальні злочини на тимчасово окупованих територіях. Власне, і війною ті події офіційно не називалися. Хоча були звернення, зокрема від кримськотатарського населення, щодо потерпілих внаслідок злочинів окупаційної влади.

Після 24 лютого 2022 року було зафіксовано багато

фактів щодо наруги над цивільними людьми, зокрема, у Бучі на Київщині. Багато свідків було, які бачили це все з погребів і підвалів: вони підтверджували, наприклад, що кадирівці в стані афекту або алкогольного сп'яніння знущалися над українцями. Маємо ситуацію, коли наймолодшій жертві СНПК було 4 роки, а найстаршій 82... Таке вчиняли ці нелюди – і вони повинні бути покарані.

- Чи заважає Україні наближати справедливе покарання російських воєнних злочинців той факт, що у нас все ще не ратифіковано Римський статут?

- Ми повинні ратифікувати Римський статут якнайшвидше, бо це наша дорога до справедливості для усіх потерпілих. Ратифікація дасть правоохоронним органам можливість підключати до розслідувань міжнародні структури, а також отримувати відповідні дотації і гранти для спеціальних працівників. Нам треба ратифікувати Римський статут до наступного року, інакше будемо мати негативні наслідки, кажу вам як правозахисник.

*Валентина Самченко,
Укрінформ*

Соціально-правовий проєкт «RESPONSE & PREVENTION»:

ЗАПРОВАДЖЕННЯ АДВОКАЦІЙНИХ ПРАКТИК
ТА МЕХАНІЗМІВ У НАЦІОНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО
З МЕТОЮ РЕАГУВАННЯ ТА ПОПЕРЕДЖЕННЯ
СЕКСУАЛЬНОГО НАСИЛЬСТВА
В УМОВАХ ВІЙНИ (СНПК)

Наше завдання в період ескалації збройної агресії російської федерації проти України – запропонувати та впровадити максимально ефективні механізми забезпечення захисту постраждалих від СНПК та гендерно зумовленого насильства (ГЗН), а також – вироблення відповідних політик, включаючи їхню гармонізацію з міжнародним правом та правом ЄС, та забезпечення здійснення цих політик.

Одним із своїх пріоритетів вважаємо створення комплексної національної системи підтримки постраждалих від сексуального насильства, пов'язаного із конфліктом, у воєнний час та в період післявоєнного відновлення.

Діяльність команди спрямована на конкретні дії:

РОЗРОБКА, НА ОСНОВІ НАЙКРАЩИХ МІЖНАРОДНИХ ПРАКТИК ТА РЕКОМЕНДАЦІЙ, ПОЛІТИКО-ПРАВОВИХ ОСНОВ ДЛЯ РЕАГУВАННЯ НА СНПК, В ТОМУ ЧИСЛІ ЗАКОНОДАВЧИХ ТА ПІДЗАКОННИХ АКТІВ, ЩО ВКЛЮЧАТИМУТЬ:

- надання технічної допомоги та експертної допомоги у розробці політичних та правових документів, проведенні аналітичних оглядів тощо;
- організація нарад робочої групи для обговорення проектів документів;
- організація експертних оглядів та/або міжнародної експертизи проектів законодавчих актів та політик, включаючи узгодження законодавства з нормами ЄС;
- підтримка правового процесу проходження проектів законодавчих актів та їх належного затвердження;
- підтримка адвокаційних та інформаційних сесій із зацікавленими сторонами та парламентарями з метою забезпечення підтримки прийняття відповідного законодавства.

НАДАННЯ ТЕХНІЧНОЇ ЕКСПЕРТНОЇ ДОПОМОГИ ТА ПІДТРИМКИ ДІЯЛЬНОСТІ МІЖВІДОМЧОЇ РОБОЧОЇ ГРУПИ З ПИТАНЬ ПРОТИДІЇ СЕКСУАЛЬНОМУ НАСИЛЬСТВУ, ПОВ'ЯЗАНОМУ ЗІ ЗБРОЙНОЮ АГРЕСІЄЮ РФ ПРОТИ УКРАЇНИ, ТА НАДАННЯ ДОПОМОГИ ПОСТРАЖДАЛИМ:

- забезпечення ефективної координації здійснення Імплементційного плану Рамкової програми співробітництва.
- надання підтримки Центрам допомоги врятованим, які діють на території України, а також відкриття Центрів за кордоном;
- підтримка процесу інституціоналізації Центрів допомоги врятованим, включаючи розробку необхідних правових рамок, керівних принципів, стандартних оперативних процедур, а також забезпечення якості та рамок моніторингу й оцінки;
- створення всеосяжної системи моніторингу проблеми сексуального насильства на основі надійних даних.

ПІДТРИМКА НА ВИСОКОМУ РІВНІ АДВОКАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ, МОБІЛІЗАЦІЯ РЕСУРСІВ ТА КОНСОЛІДАЦІЯ МІЖНАРОДНОЇ ДОПОМОГИ УКРАЇНИ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВСЕОСЯЖНОГО РЕАГУВАННЯ НА СНПК, ЯКЕ Є НАСЛІДКОМ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ, А САМЕ:

- організація адвокаційних візитів високого рівня до держав-партнерів, презентацій на конференціях, зустрічей із зацікавленими сторонами, впливовими особами та особами, відповідальними за розробку відповідних політик;
- організація конференцій/форумів в Україні з питання СНПК;
- підготовка адвокаційних аналітичних доповідей;
- створення широкої та високоефективної мережі партнерів та донорів задля забезпечення усіх можливих шляхів реагування на СНПК та ГЗН, їх попередження та боротьби з ними.

РОЗРОБКА НАЦІОНАЛЬНОЇ КОМУНІКАЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ ЩОДО СНПК ТА ПРОВЕДЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ КАМПАНІЙ ВІДПОВІДНО ДО ЗАПРОПОНОВАНОГО НИЖЧЕ АЛГОРИТМУ:

- розробка стратегії;
- прийняття стратегії;
- впровадження концепцій інформаційних кампаній;
- мобілізація партнерських зв'язків та ресурсів для проведення інформаційних кампаній;
- регулярне інформування суспільства через засоби масової інформації, включаючи соціальні мережі, щодо форм і проявів СНПК та ГЗН, методів реагування та наявних соціальних сервісів допомоги – з метою підвищення поінформованості про них громадян через ефективне повсякденне спілкування.

Адвокація потерпілих від сексуального насильства в умовах війни: міжнародні та регіональні заходи

Під час організації публічних заходів за участю представників органів центральної та місцевої влади, громадянського сектору та міжнародних партнерів, а також під час робочих поїздок у регіони України, експерти Соціально-правового проекту «Response&Prevention» завжди акцентують увагу на: впровадженні механізмів дієвого реагування на СНПК, обговоренні законодавчих ініціатив щодо реагування на гендерно зумовлене насильство та узагальненні отриманих пропозицій з метою створення ефективної системи допомоги постраждалим від сексуального насильства в умовах російсько-української війни.

Кам'янець-Подільський

Круглий стіл «Залучення громад та органів місцевого самоврядування до реагування та попередження СНПК в умовах повномасштабної збройної агресії рф проти України»

26 травня 2023 р.

Під час заходу учасники зазначили, що повномасштабна збройна агресія рф, масові воєнні злочини, у тому числі сексуального характеру, проти цивільного населення вимагають оперативної та кардинальної зміни підходів і завдань як державних, місцевих органів влади, так і громадянського сектору, у забезпеченні гуманітарних потреб постраждалих, наданні їм всебічної правової, соціально-психологічної та медичної допомоги.

Пріоритетом цієї роботи постає забезпечення інклюзивності програм та послуг постраждалим, їх доступність для найбільш вразливих груп населення, у тому числі людей з інвалідністю, а також створення оптимальних

умов для реінтеграції постраждалих до життя місцевих громад.

Привітання учасникам круглого столу від Віцепрем'єрки з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України Ольги Стефанішиної передав голова ГО «UA Experts» Сергій Ніжинський.

Організаторами форуму виступили: Офіс Віцепрем'єрки з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України, Представництво Фонду народонаселення ООН в Україні (UNFPA Ukraine), Соціально-правовий проект «Response&Prevention» ГО «UA Experts», за участю Кам'янець-Подільської міської ради.

Київ

Публічний захід «Діємо на користь постраждалих» з нагоди Міжнародного дня боротьби із сексуальним насильством в умовах конфлікту

15 червня 2023 р.

У заході взяли участь: Перша Леді України Олена Зеленська, Віцепрем'єрка з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України Ольга Стефанішина, Генеральний прокурор України Андрій Костін; Уповноважений Верховної Ради України з прав людини Дмитро Лубінець, Урядова уповноважена з питань гендерної політики Катерина Левченко, Спеціальна представниця Генерального секретаря ООН з питань сексуального насильства Праміла Паттен, Державний секретар Великої Британії – Спеціальний представник з питань запобігання сексуальному насильству Лорд Тарік Ахмад Вімблдонський, виконавча директорка Всесвітнього Фонду Допомоги Потерпілим від СНПК (Global Survivors Fund) Надія Мурад; директорка-засновниця Фундації д-ра Деніса Муквеги (Dr. Denis Mukwege Foundation) Естер Дінгеманс та інші.

Мета заходу – пролити світло на злочини сексуального насильства росіян в Україні та покращити координацію діяльності органів державної влади, громадського сектору та міжнародних партнерів у реагуванні на сексуальне насильство в умовах війни задля відновлення справедливості.

Окрему увагу під час заходу присвячено необхідності професійної підготовки фахівців для забезпечення ефективної допомоги постраждалим, а також вироблення механізму невідкладних проміжних репарацій для осіб, які зазнали СНПК.

Захід організований за ініціативи Офісу Віцепрем'єрки з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України, Урядової уповноваженої з питань гендерної політики, за підтримки Представництва Фонду народонаселення ООН в Україні (UNFPA Ukraine), Представництва ООН Жінки в Україні (UN Women Ukraine), ГО «UA Experts» та соціально-правового проекту «Response&Prevention».

Хмельницький

Круглий стіл з обговорення проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з ратифікацією Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами»

27 травня 2023 р.

Круглий стіл, присвячений обговоренню на регіональному рівні законодавчих ініціатив щодо реагування на гендерно зумовлене насильство, зібрав значну кількість практичних пропозицій, тому що саме на місцях виявляються та коригуються юридичні прогалини найнагальніших і найбільш затребуваних суспільством законопроектів.

Актуальність теми очевидна, тому до обговорення долучилося більше 120 учасників, серед яких науковці-правники, представники державної та місцевої влади, експерти громадянського сектора, правоохоронці.

Панельні дискусії були присвячені:

- особливостям втілення інклюзивних програм допомоги постраждалим від СНПК (сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом);
- співпраці між місцевими органами влади та місцевими громадськими організаціями для ефективного реагування на СНПК;
- розробці ефективних механізмів реінтеграції постраждалих від СНПК до життєдіяльності громад;
- посиленню компетенції працівників місцевих органів влади та органів місцевого самоврядування у реагуванні на СНПК.

Організаторами форуму виступили: Офіс Віцепрем'єрки з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України, Представництво Фонду народонаселення ООН в Україні (UNFPA Ukraine), Соціально-правовий проєкт «Response&Prevention» ГО «UA Experts», за підтримки Хмельницької торгово-промислової палати.

Київ

Спільний захід з Асоціацією Правників України «Партнерство для змін: перенесення тягара доказування у справах про сексуальне насильство»

20 червня 2023 р.

Захід спрямовано на вироблення представниками громадянського суспільства, правоохоронних органів та суддівського корпусу практичних рекомендацій з вдосконалення реагування державних та громадських інституцій на СНПК.

Обговорено спроможність впровадження у кримінально-правове законодавство України окремої статті щодо скоєння злочину сексуального насильства в умовах війни та запровадження механізму надання постраждалим від СНПК безоплатної правової допомоги на адвокатське супроводження під час досудового слідства та судового розгляду.

Висловлено пропозиції із започаткування алгоритмів відшкодування матеріальної шкоди (компенсацій) постраждалим від злочинів сексуального насильства та мінімізації психологічних травм постраждалих під час розслідування кримінальних проваджень, слідчих дій, судових засідань.

Запропонована методологія прийому та розгляду заяв, свідчень, звернень постраждалих від СНПК до консульських установ, а також представників нотаріату, для подальшого документування фактів скоєння цього виду воєнних злочинів.

Захід організовано за ініціативи Офісу Віцепрем'єрки з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України, Урядової уповноваженої з питань гендерної політики, Представництва Фонду народонаселення ООН в Україні (UNFPA Ukraine), ГО «UA Experts», Соціально-правового проєкту «Response&Prevention» та Асоціації правників України.

Буча

Публічне обговорення на тему «Взаємодія місцевого самоврядування та громадськості у попередженні та реагуванні на сексуальне насильство в умовах конфлікту»

23 червня 2023 р.

Захід присвячений синергії діяльності органів влади та громадського сектора щодо реагування на СНПК на прикладі Бучанської громади, де уперше були зафіксовані злочини сексуального насильства, скоєні військовими проти цивільного населення.

Головним завданням заходу організатори визначили об'єднання зусиль державної влади, місцевого самоврядування та громадянського суспільства у виробленні дієвих механізмів реагування на СНПК на звільнених територіях.

Під час обговорення представники державної і місцевої влади, громадських організацій, експерти у сфері протидії насильству акцентували увагу на важливості діалогу між владою та суспільством щодо запровадження у національне законодавство адвокаційних практик попередження сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом.

Захід організовано за ініціативи Офісу Віцепрем'єрки з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України, Урядової уповноваженої з питань гендерної політики, за підтримки Представництва Фонду народонаселення ООН в Україні (UNFPA Ukraine), ГО «UA Experts», Соціально-правового проєкту «Response&Prevention» та у партнерстві з Бучанською регіональною агенцією розвитку.

Київ

Національний форум «Жінки, Мир, Безпека». Обговорення Національного плану дій з виконання Резолюції Ради Безпеки ООН 1325: реалізація на національному та місцевому рівнях в умовах війни.

27-28 червня 2023 р.

Головний виклик форуму: повномасштабне вторгнення РФ в Україну вимагає своєчасного коригування Національного плану дій на виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека».

Найбільш дискусійною стала панель «Оперативне реагування на виклики війни та травми, пов'язані з нею: унікальні сервіси в Україні та за її межами», на якій було ґрунтовно обговорено вітчизняний досвід реагування на насильство, у тому числі на СНПК, в умовах повномасштабного вторгнення РФ.

Модераторкою панелі виступила Катерина Левченко, Урядова уповноважена з питань гендерної політики. Під час обговорення пропозиції висловили: Кароліна Ліндхольм Біллінг, Представниця УВКБ ООН в Україні, Крістіна Абель Бенешова, чеська експертка при Урядовій уповноваженій Чеської Республіки з прав людини, Лейла Кайячик, Спеціальна представниця Генерального секретаря Ради Європи з питань прав мігрантів та біженців, Жаклін О'Ніл, Амбасадорка Канади у справах жінок, миру і безпеки, Гелена Даллі, Єврокомісарка з питань рівності, Сергій Ніжинський, голова ГО «UA Experts».

Організаторами Національного форуму виступили: Урядова уповноважена з питань гендерної політики, Офіс Віцепрем'єрки з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України, Міністерство соціальної політики України, Український Жіночий Фонд (Ukrainian Women's Fund), Представництво ООН Жінки в Україні (UN Women Ukraine), за фінансової підтримки урядів Норвегії, Швеції, Нідерландів, Канади та Великої Британії, ГО «UA Experts».

Київ-Тирана

Публічне обговорення у форматі телемосту «Албанія. Косово. Робота соціальних служб та правоохоронних органів для подолання наслідків війни: аспект роботи з постраждалими від СНПК»

17 серпня 2023 р.

Як демонструє досвід Балканських держав, на території яких велися активні бойові дії та, відповідно, цивільне населення зазнавало втрат та насильства, у тому числі сексуального, необхідними складовими процесу ефективної допомоги постраждалим від СНПК є: прозоре розслідування злочинів сексуального насильства, відкритий доступ до правосуддя, забезпечення реальних прав на реабілітацію і репарації, сприяння швидкій інтеграції постраждалих у суспільство.

Крім того, гарантією неповторення воєнних злочинів є публічний осуд злочинців, притягнення їх до відповідальності, всебічна та довготривала підтримка жертв сексуального свавілля військових.

Під час заходу головою ГО «UA Experts» Сергієм Ніжинським підписано меморандуми про спільну діяльність у сферах консультування, обміну досвідом та координації зусиль в попередженні та протидії сексуальному насильству в умовах конфлікту з директоркою Реабілітаційного центру для жертв катувань в Косово Фаріде Рушіті та з президентом Албанської секції Міжнародної поліцейської асоціації Скендером Додою.

Київ

Публічне засідання Міжвідомчої робочої групи з питань протидії сексуальному насильству, пов'язаному зі збройною агресією РФ проти України, та надання допомоги постраждалим

14 вересня 2023 р.

У форматі онлайн-включення з вітальним словом до учасників засідання, представників Міжвідомчої робочої групи з питань протидії СНПК, пов'язаного зі збройною агресією РФ, які звітували про рік своєї діяльності з моменту схвалення Плану реалізації Рамкової програми співробітництва між Урядом України та ООН, звернулася Праміла Паттен, Спеціальна представниця Генерального секретаря ООН з питань сексуального насильства в умовах конфліктів. За запевненнями високопосадовці, система ООН і надалі підтримуватиме державні органи України, а також громадське та експертне середовище, з метою реалізації комплексного плану дій, який включає вирішення проблем гендерного насильства, зокрема сексуального, сформульованих у Рамковій програмі про співпрацю, яка від української сторони була підписана Віцепрем'єркою Ольгою Стефанішиною у травні 2022 року.

Деніз Браун, Постійна координаторка системи ООН в Україні, під час свого виступу наголосила: «Сексуальне насильство – це комплексний злочин, який вчиняється РФ проти українського цивільного населення. І ми розділяємо цю трагедію разом з українцями, це наш спільний біль. За лідерства Віцепрем'єрки з питань європейської та євроатлантичної інтеграції Ольги Стефанішиної ми спромоглися об'єднати зусилля державних, громадських та міжнародних партнерів у виробленні ефективної системи протидії СНПК. Завдяки цій системі налагоджена робота 11-ти Центрів допомоги врятованим (ЦДВ), які діють на принципах людиноцентричності та поваги до прав людини. Фонд народонаселення ООН в Україні виступає координатором надання допомоги постраждалим. Це наш пріоритет і ми можемо відзначити: спільно ми змогли винести певні уроки з цієї роботи – і вже варто говорити про наші спільні досягнення в частині допомоги постраждалим від СНПК».

My Journey as a Human Rights Activist: Establishing KRCT and Empowering CRSV Survivors in Kosovo

In the aftermath of the Kosovo War in 1999, a remarkable journey began – a journey that would change lives and transform a community scarred by war.

It all began in the late 90s when I was about to complete my medical studies and soon became a gastroenterologist. During the 1998-99 Kosovo war, I started working in one of the refugee camps in Albania where I was helping with the distribution of medicine to Kosovo people who had fled their homes after a campaign of ethnic cleansing by Yugoslav forces and were at the time based in refugee camps in Albania. During this time, I was in direct contact with women, children, and men who were subject to torture, persecution, expulsion, and alienation. Seeing wounded children, some of whom were missing limbs, dazed and confused elderly people, women who were tortured, raped, and traumatized. They only had bags of clothes on their backs and were desperately searching for anything to cling to survive.

It is the horrific stories that I heard and the utterly heartbreaking scenes I witnessed that made me completely change my life's goals and what I wanted to do. These extraordinary circumstances and demands forced me to expand my thoughts and see how I could maintain my connection with people traumatized by war because the need for medical and psychological support after returning to Kosovo was evident. This was when I decided to leave my aspiring career plans as a doctor to become the voice of survivors who had survived appalling torture in war.

The Birth of a Vision: Establishing the Kosova Rehabilitation Center for Torture Victims (KRCT)

As the dust settled after the Kosovo War, I recognized the emergency of addressing the trauma and suffering of people and their terrorized experiences in terrorized war. It was in this moment of humanitarian crisis that the idea of establishing a safe space where free services could be offered to all those who experienced crimes of torture was born. Determined to make a difference, I founded the Kosova Rehabilitation Centre for Torture Victims (KRCT) with a mission of providing holistic support and rehabilitation for survivors of torture and wartime sexual violence, ensuring they had access to the necessary medical and psycho-social care.

When we decided to establish the center, we were unaware of the challenges revolving around developing such an institution. However, with time and experience, we developed and brought together a professional team that provides medical and psycho-social treatment to the victims and survivors when needed.

KRCT is a pioneering organization in Kosovo having introduced the notion and the opportunities of psycho-social treatment. This was indeed a challenge of particularity. Approaching the community and informing them about the possibilities of medical and psycho-social treatment was delicate and required cautiousness. The center prepared informative brochures informing people about the ways of identifying types of trauma based on various behavioral changes and reactions. This was a time when we identified target groups and began working with them. At the same time, we coordinated treatment methods with the existing and still fragile institutions of family medical centers, pointing out the necessity of dealing with the psychological trauma of survived victims.

In the early days of its establishment, KRCT spread through regional branches throughout Kosovo, making sure the services were accessible to all survivors of wartime trauma. Over the years, due to the needs of survivors stemming out of revictimization because of societal stigma and taboo, the Center has extended its scope of work to include legal aid, awareness-raising, and advocacy for the survivors of wartime sexual violence, building the ground for the legal recognition of the status of survivors of wartime sexual violence in 2014. Such an approach was made possible through the local, regional, and international networks and numerous training courses that the center's team received.

Attending a multitude of conferences addressing the issue of trauma and sexual violence, victims of Croatia, Bosnia, Uganda, Rwanda, etc. were always part of the discussions, Kosovo was never on this map. This fact spoke for the necessity of documenting cases of torture and researching to point out various cases so that the data speaks up to the international community and is presented to various networks

of organizations and partners. So, a core part of the Centre was committed to documentation and research work, helping put Kosovo on the map by identifying and documenting the experiences of torture survivors.

During these years, I have been able to see tangible results of our work, which gives me more energy to move forward.

Empowering Survivors of Wartime sexual violence

“We are dead among the living”, was the common phrase of survivors when describing themselves and their experiences. This was because the support that they wanted and so greatly needed was nowhere to be found – not within the family, the broader society, or the relevant institutions.

The initial, biggest challenge to overcome was within the government institutions, which showed a tendency to deal with the issue of victims by adopting separate legislation. In this case, KRCT lobbied and insisted that sexual crimes should be integrated within the frame of the Law on the Protection of the Values of War, impartially from the other crimes that were committed during the war in Kosovo. KRCT's advocacy materialized in the amendment of the aforementioned law in March 2014, whereby the survivors of sexual crimes were included in the legislation. This was followed up by the development of secondary mechanisms to ensure the implementation of the law, where KRCT took an active role. These important steps resulted in the granting of a pension fund, that was founded for survivors of sexual violence during the Kosovo war. There are estimated statistics of more than 20,000 wartime rape victims. But so far, as the legislation was put into force only around 1,870 people came forward to claim the status of a survivor of sexual violence. These claims were thereafter estimated by the Government Commission on Recognition and Verification of the Status of Sexual Violence Victims during the War - created to ensure an adequate treatment mechanism for the survivors of sexual violence during the war.

Despite the progress in this matter, our advocacy efforts continued. In 2021, KRCT in coalition with three other organizations: the Center for Promotion of Women's Rights, Medica Gjakova, and Medica Kosova, which are authorized to support the application process for the legal recognition of the status of the victims of sexual violence during the war, established the platform “Be My Voice”, aiming to increase and strengthen cooperation among member organizations in advancing the joint cause - the realization of the rights and empowerment of survivors of sexual violence during the war in Kosovo.

Twenty-four years of advocacy work in support of survivors of sexual violence has put the Centre on a global map, having been recognized internationally as a success story by the ‘Global Movement of sexual violence survivors’, a foundation led by the world-renowned Congolese doctor, activist, and Nobel Peace Prize winner Dr. Denis Mukwege. With its main headquarters in The Hague, this movement supports survivors and utilizes national and international advocacy to achieve

lasting, systemic change. In this line, KRCT's work, and advocacy represent a part of the state mechanism to drive and contribute to achieving systemic change for such a vulnerable and sensitive group of Kosovo society.

Current Kosovo's Situation towards CRSV Cause

KRCT's unwavering advocacy efforts have yielded transformative legal changes. Specifically, such changes contributed to extending the time frame within which CRSV survivors can seek recognition of their status by an additional four years, effectively prolonging the application deadline by a total of two plus two years. Further, the survivors are effectively included in all decision- and policy-making processes and mechanisms that affect them, ensuring the full realization of human rights (e.g., National Transitional Justice Strategy and Draft-Law of the Institute for Documentation of War Crimes). Moreover, in recent months, we contributed to bringing together the offices of the President of Kosovo and the Prime Minister and officially recognize the 14th of April as the National Memorial Day of CRSV survivors, after several years of advocacy. This achievement holds significant importance in terms of symbolic reparations and societal acknowledgment of CRSV survivors, representing a substantial contribution toward their recognition and commemoration.

Cooperation with Ukrainian NGOs

The Kosovo Rehabilitation Center for Torture Victims (KRCT) expanded its scope of work beyond its immediate region, fostering cooperation with NGOs and institutions worldwide and sharing its experience and expertise in the field of supporting survivors of sexual violence.

Our continued advocacy efforts, moreover, involve fostering cooperation with Ukrainian NGOs working in this field. KRCT anticipates that this collaboration will facilitate the exchange of knowledge and best practices, strengthening our collective expertise in supporting survivors of sexual violence during conflicts. Through these partnerships, we aim to enhance international awareness and understanding of the fact that the challenges faced by the survivors in conflict-affected areas are not limited to specific geographical areas and are not homogeneous.

By working together with like-minded organizations in Ukraine and beyond, KRCT further strengthens its mission for driving systemic change and providing essential support for vulnerable and sensitive groups of societies.

Lessons learned and suggestions for other NGOs

My work at KRCT has been guided by the needs of the survivors and the Do No Harm Principle. I believe that having a close connection to people affected by war atrocities is key and the most ethical and effective way of providing sustainable and effective rehabilitation services. It also helps us

keep closer to the truth about what has happened in the past, which helps create a solid basis for education and advocacy for atrocity prevention in the future.

Truth, Justice, and Dignity for survivors must remain the cornerstone of all attempts at reconciliation and peacebuilding after conflicts. A fair and genuine treatment of all victims of war atrocities, especially CRSV survivors, is an important thing to keep in mind when societies emerge from the destruction of war. Leaving people behind through stigma and taboo keeps the wounds open and prevents the healing of the trauma. As we witnessed in Kosovo, this allows for the trauma to transcend in the families and the community and to be transferred throughout generations.

NGOs dealing with CRSV should keep in mind that engaging with local communities through sensitization campaigns and embracing a multi-sectoral approach by forming partnerships with various stakeholders is crucial. A robust legal and victim-centered approach that prioritizes comprehensive support and participation in decision-making processes framework must be advocated for, ensuring access to justice for survivors. Capacity building, systemic documentation, and conflict prevention efforts are vital, along with data collection for evidence-based decision-making. Extensive awareness programs and international collaborations should be fostered, and advocacy for policy change at national and international levels is essential to effectively combat Conflict-Related Sexual Violence (CRSV).

Feride Rushiti,

Kosova Rehabilitation Centre for Torture Victims

Команда «UA Experts»: пропонуємо законодавчі ініціативи у зв'язку з ратифікацією Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами

Головна національна координаторка ГО «UA Experts», експерт соціально-правового проекту «Response&Prevention» Сніжана Куш – професійна юристка, яка має практичний досвід роботи у судовій системі та органах державної влади України. С. Куш запропоновано правничі напрацювання для врахування в процесі підготовки змін до національного законодавства на виконання положень Стамбульської Конвенції.

Під час виступу на круглому столі, присвяченому обговоренню проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з ратифікацією Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами...», С. Куш зазначила:

- Запропоновані норми дозволять впроваджувати обмежувальні приписи як самостійний вид захисту особи, яка постраждала від сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом, домашнього насильства, незалежно від того чи був кривдник притягнутий до юридичної відповідальності.

- Цей законопроект повинен бути визначений як євроінтеграційний, адже його завдання – привести положення законодавства України у відповідність до Стамбульської конвенції у частині врегулювання порядку видачі обмежувального припису, наблизивши їх таким чином до норм європейського права та застосовчої практики ЄС.

- Законодавчі зміни сприятимуть викоріненню віктимблеймінгу. Маємо створювати довіру жінки до правоохоронних органів та судової системи. Людина має знати: її права будуть беззастережно захищені. Не покладаємо тягар доказування на постраждалих жінок.

- За результатами експертного вивчення чинного законодавства в рамках його приведення у відповідність до вимог Стамбульської конвенції команда «UA Experts» пропонує такі законодавчі новації.

ЗМІНИ ЩОДО УДОСКОНАЛЕННЯ ПОРЯДКУ РОЗГЛЯДУ СУДОМ СПРАВ ПРО ВИДАЧУ І ПРОДОВЖЕННЯ ОБМЕЖУВАЛЬНОГО ПРИПISУ

Перш за все необхідно узгодити термінологію, зокрема вживання терміну «кривдник». У Законі України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» (далі – Закон) визначено поняття «кривдник» – це особа, яка вчинила домашнє насильство у будь-якій формі. У тому ж Законі містяться норми і щодо спеціальних заходів з протидії домашньому насильству: терміновий заборонний припис стосовно кривдника (стаття 25 Закону) та обмежувальний припис стосовно кривдника (стаття 26 Закону). Аналогічний термін міститься також у Законі України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків».

Водночас у Цивільному процесуальному кодексі (далі – ЦПК) поняття «кривдник» відсутнє, що створює певну юридичну невизначеність. Тому пропонуємо частину 1 статті 350-3 «Заінтересовані особи у справах про видачу обмежувального припису» ЦПК викласти в такій редакції: **«Заінтересованою особою у справах про видачу обмежувального припису є особа, стосовно якої подано заяву про видачу обмежувального припису (кривдник)».**

Необхідне уточнення доцільно додати також в частину 1 статті 350-6 «Рішення суду» ЦПК та викласти її у такій редакції: «Розглянувши заяву про видачу обмежувального припису стосовно кривдника, суд ухвалює рішення про задоволення заяви або про відмову в її задоволенні». Окрім того, для забезпечення виконання вимог статті 53 Стамбульської конвенції *щодо доступності обмежувальних або захисних приписів незалежно від іншого правового провадження або на додаток до нього* необхідно внести відповідні зміни до ЦПК у частині порядку видачі обмежувального припису та його продовження, доповнивши статтю 350-6 «Рішення суду» такими положеннями:

«Обмежувальний припис може бути виданий незалежно від інших судових проваджень або на додаток до них. Відсутність судових рішень стосовно кривдника, якими доведена вина у вчинюваному домашньому насильстві, не є підставою для відмови у видачі обмежувального припису»;

та статтю 350-7 «Продовження обмежувального припису» ЦПК такими положеннями: **«Обмежувальний припис може бути продовжений незалежно від інших судових проваджень або на додаток до них. Відсутність судових рішень стосовно кривдника, якими доведена вина у вчинюваному домашньому насильстві, не є підставою для відмови у продовженні обмежувального припису».**

Аналогічних доповнень потребують також Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» (стаття 26) та Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» (стаття 21-5), а саме: **зобов'язання залишити місце проживання**

(перебування) постраждалої особи, якщо кривдник відмовляється добровільно його залишити.

Окрім того, необхідно доповнити статтю 44 «Застосування фізичної сили» Закону України «Про Національну поліцію» таким чином:

1. Поліцейський може застосовувати фізичну силу, у тому числі спеціальні прийоми боротьби (рукопашного бою), для забезпечення особистої безпеки або/та безпеки інших осіб, припинення правопорушення, затримання особи, яка вчинила правопорушення, **негайного припинення домашнього насильства, недопущення його продовження чи повторного вчинення, виконання заходів термінового заборонного припису щодо кривдника**, якщо застосування інших поліцейських заходів не забезпечує виконання поліцейським повноважень, покладених на нього законом. Детальна інформація щодо згаданих вище змін міститься в порівняльних таблицях, підготовлених командою соціально-правового проекту «Response&Prevention».

ПОРІВНЯЛЬНА ТАБЛИЦЯ ПРОПОНОВАНИХ ЗМІН
ЩОДО ПОСИЛЕННЯ ІМУНІТЕТУ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО ПРИ ВИНЕСЕННІ ЗАБОРОННОГО ПРИПИСУ
ТА ВИЗНАЧЕННЯ ЙОГО ПОВНОВАЖЕНЬ ПРИ ВИКОНАННІ НИМ СЛУЖБОВИХ ОБОВ’ЯЗКІВ ПРИ
ЗАПОБІГАННІ ТА ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ

Діючі норми	Пропоновані зміни
До Закону України «Про Національну поліцію» (Відомості Верховної Ради України, 2015 р., № 40-41, ст. 379 із наступними змінами)	
Стаття 38. Проникнення до житла чи іншого володіння особи 1. Поліція може проникнути до житла чи іншого володіння особи без вмотивованого рішення суду лише в невідкладних випадках, пов’язаних із: 1) рятуванням життя людей та цінного майна під час надзвичайних ситуацій; 2) безпосереднім переслідуванням осіб, підозрюваних у вчиненні кримінального правопорушення; {Пункт 2 частини першої статті 38 із змінами, внесеними згідно із Законом № 720-ІХ від 17.06.2020} 3) припиненням злочину, що загрожує життю осіб, які знаходяться в житлі або іншому володінні;	Стаття 38. Проникнення до житла чи іншого володіння особи 1. Поліція може проникнути до житла чи іншого володіння особи без вмотивованого рішення суду лише в невідкладних випадках, пов’язаних із: 1) рятуванням життя людей та цінного майна під час надзвичайних ситуацій; 2) безпосереднім переслідуванням осіб, підозрюваних у вчиненні кримінального правопорушення; {Пункт 2 частини першої статті 38 із змінами, внесеними згідно із Законом № 720-ІХ від 17.06.2020} 3) припиненням злочину, що загрожує життю осіб, які знаходяться в житлі або іншому володінні; 4) припиненням вчинюваного акту домашнього насильства, у разі безпосередньої небезпеки для життя чи здоров’я постраждалої особи та наданням допомоги постраждалим особам; 5) застосуванням поліцейських заходів примусу для виселення з житлового приміщення кривдника, якщо терміновий заборонний припис передбачає зобов’язання залишити місце проживання (перебування) постраждалої особи, а кривдник відмовляється добровільно його залишити.
Стаття 44. Застосування фізичної сили 1. Поліцейський може застосовувати фізичну силу, у тому числі спеціальні прийоми боротьби (рукопашного бою), для забезпечення особистої безпеки або/та безпеки інших осіб, припинення правопорушення, затримання особи, яка вчинила правопорушення, якщо застосування інших поліцейських заходів не забезпечує виконання поліцейським повноважень, покладених на нього законом. ...	Стаття 44. Застосування фізичної сили 1. Поліцейський може застосовувати фізичну силу, у тому числі спеціальні прийоми боротьби (рукопашного бою), для забезпечення особистої безпеки або/та безпеки інших осіб, припинення правопорушення, затримання особи, яка вчинила правопорушення, негайного припинення домашнього насильства, недопущення його продовження чи повторного вчинення, виконання заходів термінового заборонного припису щодо кривдника, якщо застосування інших поліцейських заходів не забезпечує виконання поліцейським повноважень, покладених на нього законом.

ПОРІВНЯЛЬНА ТАБЛИЦЯ ПРОПОНОВАНИХ ЗМІН
ЩОДО УДОСКОНАЛЕННЯ ПОРЯДКУ РОЗГЛЯДУ СУДОМ СПРАВ ПРО ВИДАЧУ І ПРОДОВЖЕННЯ
ОБМЕЖУВАЛЬНОГО ПРИПИСУ

Діючі норми	Пропоновані зміни
До Цивільного процесуального кодексу України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2004 р., № 40-41, 42, ст. 492)	
Стаття 350-3. Заінтересовані особи у справах про видачу обмежувального припису 1. Заінтересованими особами у справах про видачу обмежувального припису є особи, стосовно яких подано заяву про видачу обмежувального припису. 2. Заінтересованими особами також можуть бути інші фізичні особи, прав та інтересів яких стосується заява про видачу обмежувального припису, а також органи державної влади та органи місцевого самоврядування у межах їх компетенції.	Стаття 350-3. Заінтересовані особи у справах про видачу обмежувального припису 1. Заінтересованою особою у справах про видачу обмежувального припису є особа, стосовно якої подано заяву про видачу обмежувального припису (кривдник). 2. Заінтересованими особами також можуть бути інші фізичні особи, прав та інтересів яких стосується заява про видачу обмежувального припису, а також органи державної влади та органи місцевого самоврядування у межах їх компетенції.

Стаття 350-4. Зміст заяви 1. У заяві про видачу обмежувального припису повинно бути зазначено: 1) найменування суду, до якого подається заява; 2) ім’я (прізвище, ім’я та по батькові) заявника та заінтересованої особи, їх місце проживання чи перебування, поштовий індекс, відомі номери засобів зв’язку та адреси електронної пошти, у разі якщо заява подається особою, зазначеною у пунктах 3 і 4 частини першої статті 350-2 цього Кодексу, - процесуальне становище особи, яка подає заяву, із зазначенням її імені (прізвища, імені та по батькові), місця проживання чи перебування, поштового індексу, відомих номерів засобів зв’язку та адреси електронної пошти, а також ім’я (прізвище, ім’я та по батькові) дитини або недієздатної особи, в інтересах якої подається заява, місце її проживання чи перебування, поштовий індекс, відомі номери засобів зв’язку та адреси електронної пошти, якщо такі відомі; ...	Стаття 350-4. Зміст заяви 1. У заяві про видачу обмежувального припису повинно бути зазначено: 1) найменування суду, до якого подається заява; 2) ім’я (прізвище, ім’я та по батькові) заявника та заінтересованої особи (кривдника), їх місце проживання чи перебування, поштовий індекс, відомі номери засобів зв’язку та адреси електронної пошти, у разі якщо заява подається особою, зазначеною у пунктах 3 і 4 частини першої статті 350-2 цього Кодексу, - процесуальне становище особи, яка подає заяву, із зазначенням її імені (прізвища, імені та по батькові), місця проживання чи перебування, поштового індексу, відомих номерів засобів зв’язку та адреси електронної пошти, а також ім’я (прізвище, ім’я та по батькові) дитини або недієздатної особи, в інтересах якої подається заява, місце її проживання чи перебування, поштовий індекс, відомі номери засобів зв’язку та адреси електронної пошти, якщо такі відомі; ...
Стаття 350-6 Рішення суду 1. Розглянувши заяву про видачу обмежувального припису, суд ухвалює рішення про задоволення заяви або про відмову в її задоволенні.	Стаття 350-6 Рішення суду 1. Розглянувши заяву про видачу обмежувального припису стосовно кривдника, суд ухвалює рішення про задоволення заяви або про відмову в її задоволенні. Обмежувальний припис може бути виданий незалежно від інших судових проваджень або на додаток до них. Відсутність судових рішень стосовно кривдника, якими доведена вина у вчинюваному домашньому насильстві, не є підставою для відмови у видачі обмежувального припису.
Стаття 350-7 Продовження обмежувального припису 1. За заявою осіб, визначених статтею 350-2 цього Кодексу, обмежувальний припис може бути продовжений судом на строк не більше шести місяців після закінчення строку, встановленого рішенням суду згідно з частиною другою статті 350-6 цього Кодексу.	Стаття 350-7 Продовження обмежувального припису 1. За заявою осіб, визначених статтею 350-2 цього Кодексу, обмежувальний припис може бути продовжений судом на строк не більше шести місяців після закінчення строку, встановленого рішенням суду згідно з частиною другою статті 350-6 цього Кодексу. 1. Обмежувальний припис може бути продовжений незалежно від інших судових проваджень або на додаток до них. Відсутність судових рішень стосовно кривдника, якими доведена вина у вчинюваному домашньому насильстві, не є підставою для відмови у продовженні обмежувального припису».
До Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2018 р., № 5, ст. 35)	
Стаття 26. Обмежувальний припис стосовно кривдника 1. Право звернутися до суду із заявою про видачу обмежувального припису стосовно кривдника мають: 1) постраждала особа або її представник; 2) у разі вчинення домашнього насильства стосовно дитини - батьки або інші законні представники дитини, родичі дитини (баба, дід, повнолітні брат, сестра), мачуха або вітчим дитини, а також орган опіки та піклування; 3) у разі вчинення домашнього насильства стосовно недієздатної особи - опікун, орган опіки та піклування. 2. Обмежувальним приписом визначаються один чи декілька таких заходів тимчасового обмеження прав кривдника або покладення на нього обов’язків: 1) заборона перебувати в місці спільного проживання (перебування) з постраждалою особою; 2) усунення перешкод у користуванні майном, що є об’єктом права спільної сумісної власності або особистою приватною власністю постраждалої особи;	Стаття 26. Обмежувальний припис стосовно кривдника 1. Право звернутися до суду із заявою про видачу обмежувального припису стосовно кривдника мають: 1) постраждала особа або її представник; 2) у разі вчинення домашнього насильства стосовно дитини - батьки або інші законні представники дитини, родичі дитини (баба, дід, повнолітні брат, сестра), мачуха або вітчим дитини, а також орган опіки та піклування; 3) у разі вчинення домашнього насильства стосовно недієздатної особи - опікун, орган опіки та піклування. 2. Обмежувальним приписом визначаються один чи декілька таких заходів тимчасового обмеження прав кривдника або покладення на нього обов’язків: 1) заборона перебувати в місці спільного проживання (перебування) з постраждалою особою; 2) усунення перешкод у користуванні майном, що є об’єктом права спільної сумісної власності або особистою приватною власністю постраждалої особи; 3) обмеження спілкування з постраждалою дитиною;

3) обмеження спілкування з постраждалою дитиною; 4) заборона наближатися на визначену відстань до місця проживання (перебування), навчання, роботи, інших місць частого відвідування постраждалою особою; 5) заборона особисто і через третіх осіб розшукувати постраждалу особу, якщо вона за власним бажанням перебуває у місці, невідомому кривднику, переслідувати її та в будь-який спосіб спілкуватися з нею; 6) заборона вести листування, телефонні переговори з постраждалою особою або контактувати з нею через інші засоби зв'язку особисто і через третіх осіб. 3. Рішення про видачу обмежувального припису або про відмову у видачі обмежувального припису приймається на підставі оцінки ризиків. ...	4) заборона наближатися на визначену відстань до місця проживання (перебування), навчання, роботи, інших місць частого відвідування постраждалою особою; 5) заборона особисто і через третіх осіб розшукувати постраждалу особу, якщо вона за власним бажанням перебуває у місці, невідомому кривднику, переслідувати її та в будь-який спосіб спілкуватися з нею; 6) заборона вести листування, телефонні переговори з постраждалою особою або контактувати з нею через інші засоби зв'язку особисто і через третіх осіб. 3. Рішення про видачу обмежувального припису або про відмову у видачі обмежувального припису приймається на підставі оцінки ризиків. Обмежувальний припис може бути виданий незалежно від інших судових проваджень або на додаток до них. Відсутність судових рішень стосовно кривдника, якими доведена вина у вчинюваному домашньому насильстві, не є підставою для відмови у видачі обмежувального припису.
---	--

До Закону України
«Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків»
(Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2005 р., № 52, ст. 561

Стаття 21-5. Обмежувальний припис стосовно кривдника
Постраждала особа або її представник, а в разі вчинення насильства за ознакою статі стосовно дитини - батьки або інші законні представники дитини, родичі дитини (баба, дід, повнолітні брат, сестра), мачуха або вітчим дитини, а також орган опіки та піклування мають право звернутися до суду із заявою про видачу обмежувального припису стосовно кривдника.
Обмежувальним приписом встановлюються один чи декілька таких заходів тимчасового обмеження прав кривдника або покладення на нього таких обов'язків:
заборона перебувати в місці спільного проживання (перебування) з постраждалою особою;
усунення перешкод у користуванні майном, що є об'єктом права спільної сумісної власності або особистою приватною власністю постраждалої особи;
обмеження спілкування з постраждалою дитиною;
заборона наближатися на визначену відстань до місця проживання (перебування), навчання, роботи, інших місць частого відвідування постраждалою особою;
заборона особисто і через третіх осіб розшукувати постраждалу особу, якщо вона за власним бажанням перебуває у місці, невідомому кривднику, переслідувати її та в будь-який спосіб спілкуватися з нею;
заборона вести листування, телефонні переговори з постраждалою особою або контактувати з нею через інші засоби зв'язку особисто і через третіх осіб.
Рішення про видачу обмежувального припису або про відмову у видачі обмежувального припису приймається на підставі оцінки ризиків.
...

Стаття 21-5. Обмежувальний припис стосовно кривдника
Постраждала особа або її представник, а в разі вчинення насильства за ознакою статі стосовно дитини - батьки або інші законні представники дитини, родичі дитини (баба, дід, повнолітні брат, сестра), мачуха або вітчим дитини, а також орган опіки та піклування мають право звернутися до суду із заявою про видачу обмежувального припису стосовно кривдника.
Обмежувальним приписом встановлюються один чи декілька таких заходів тимчасового обмеження прав кривдника або покладення на нього таких обов'язків:
заборона перебувати в місці спільного проживання (перебування) з постраждалою особою;
усунення перешкод у користуванні майном, що є об'єктом права спільної сумісної власності або особистою приватною власністю постраждалої особи;
обмеження спілкування з постраждалою дитиною;
заборона наближатися на визначену відстань до місця проживання (перебування), навчання, роботи, інших місць частого відвідування постраждалою особою;
заборона особисто і через третіх осіб розшукувати постраждалу особу, якщо вона за власним бажанням перебуває у місці, невідомому кривднику, переслідувати її та в будь-який спосіб спілкуватися з нею;
заборона вести листування, телефонні переговори з постраждалою особою або контактувати з нею через інші засоби зв'язку особисто і через третіх осіб.
Рішення про видачу обмежувального припису або про відмову у видачі обмежувального припису приймається на підставі оцінки ризиків.
Обмежувальний припис може бути виданий незалежно від інших судових проваджень або на додаток до них. Відсутність судових рішень стосовно кривдника, якими доведена вина у вчинюваному домашньому насильстві, не є підставою для відмови у видачі обмежувального припису.

Національним символом солідарності з постраждалими від сексуального насильства під час війни (СНПК) визнана квітка ріпака

Під час засідання представників Міжвідомчої робочої групи з питань протидії СНПК, пов'язаного зі збройною агресією рф, які звітували про рік своєї діяльності з моменту схвалення Плану реалізації Рамкової програми співробітництва між Урядом України та ООН (15.09.2022) щодо запобігання сексуальному насильству, командою ГО «UA Experts» представлено «Національний символ СНПК».

Від імені Віцепрем'єрки з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України Ольги Стефанішиної символ солідарності з постраждалими від насильства репрезентував учасникам заходу координатор соціально-правового проєкту «Response&Prevention» Сергій Ніжинський.

Квітка ріпака обрана символом запобігання та протидії сексуальному насильству, пов'язаному зі збройною агресією рф проти нашої країни, не випадково. У цій рослині багато символізму, а її назва та лексичне значення у перекладі англійською з великим позитивом була сприйнята нашими міжнародними партнерами.

“**«Але головне – ця квітка дуже стійка до викликів, вона сильна та швидко відновлюється», – зазначив правозахисник Сергій Ніжинський.**

«Ми б дуже хотіли, щоб наш національний символ солідарності з людьми, які постраждали від сексуального насильства окупантів, був зрозумілим та відомим також за кордоном, як аналогічні атрибути, які асоціюються з жертвами Балканської війни, особами, які мають певні особливості та потребують нашої турботи», – додав С.Ніжинський, вручаючи квітку ріпака Деніз Браун, Постійній координаторці системи ООН в Україні.

Новий символ української солідарності має і суто практичний аспект: в назвах Центрів допомоги врятованим, у вивісках на приміщеннях інших пунктів підтримки людей, які зазнали різних видів гендерно зумовленого насильства, не варто використовувати термін «сексуальне насильство», це часто призводить до повторної травматизації. Під час презентації всі учасники засідання Міжвідомчої робочої групи (більше 150 представників органів центральної і місцевої влади, міжнародних організацій, громадянського суспільства, які працювали в офлайн та онлайн-режимах) одностайно підтримали ініціативу соціально-правового проєкту «Response&Prevention», прикрасивши себе квіткою ріпака на знак солідарності з усіма українцями, які постраждали від насильства окупантів.

Авторка ідеї та дизайнерка, волонтерка ГО «UA Experts» Юлія Ніжинська, зазначила, що для створення символу необхідно було знайти неочевидне відображення проблематики. «Всі ми прекрасно знаємо відомі символи: мак – символ перемоги над нацизмом, пам'яті, соняшник – знак людей з прихованою інвалідністю, каштан – символ Києва і т. ін. Одного сонячного весняного дня у мене викликало захоплення поле квітучого ріпаку. Воно було настільки яскраво жовте та безмежне, що було важко відвести погляд. Хотілося дивитися на нього, як на океан. Я зробила декілька фото на пам'ять», – згадує Ю. Ніжинська.

Пізніше ці фото Юлія Ніжинська надіслала іноземним колегам, підписавши «Amazing patriotic field of rape flowers».

“

«Коли про свій біль говорить одна людина – її голос скований страхом і недостатньо гучний. Якщо говоритимуть сотні – їх буде чути повсюди. Ми маємо говорити, маємо підтримувати, висловлювати розуміння та солідарність з такими людьми, щоб вони не боялися засудження, не соромилися того, через що пройшли», – висловила дизайнерка.

Юлія Ніжинська переконана, що квітка ріпаку як символ СНПК має надихати правозахисників, слідчих у Гаазі, психологів та всіх небайдужих – не забувати, не замовчувати та ніколи не втомлюватися захищати потерпілих від будь-яких проявів насильства. Це символ підтримки, розуміння, солідарності з постраждалими від сексуального насильства. Поодинокі люди – як квіти, тендітні й непомітні, але разом ми – нездоланно сильні.

Варто додати, що ідея вважати квітку ріпаку національним символом СНПК дуже швидко поширилася та знайшла своє продовження, зокрема на телеканалі «Дім»: сурдоперекладачка Уляна Шумило завжди використовує квітку ріпаку для роботи з інклюзивною аудиторією, вказуючи не лише на існуючу проблематику СНПК, але й на можливості за необхідності звернутися за допомогою – і отримати її.

Роздягання та обшук на блокпостах – різновид сексуального насильства в умовах війни (СНПК)

Насильство в умовах воєнного конфлікту – це найогидніший та найдешевший злочин, який використовує агресор. Для РФ насильство над цивільним населенням, у тому числі сексуальне, є свідомою стратегією і тактичним прийомом ведення війни з Україною. Якщо світова спільнота не визнає це як реальну оцінку сутності російської влади та не покарає її наявними правовими механізмами, це варварство може стати нормою ведення бойових дій у подальшому. Як це, на жаль, залишилося трагічним досвідом, але не стало уроком для світової спільноти під час Балканської війни.

СНПК включає у себе різні форми насильства: найрозповсюдженішими серед яких є зґвалтування, каліцтво геніталій, зокрема ураження органів електричним струмом, примус до вступу у статевий зв'язок з іншою особою, примус дивитися на сексуальне насильство над іншою особою, а також примусове оголення.

За інформацією Офісу Омбудсмана, представники якого від початку повномасштабного періоду війни проводять колосальну роботу з евакуації громадян із прифронтових територій, у лютому-березні 2022 року практично кожного з наших співгромадян, які намагалися вибратися на підконтрольні Україні території, на російських блокпостах у мінусову температуру змушували роздягатися. Це також є військовим злочином, пов'язаним із сексуальним насильством в умовах конфлікту, для якого також немає терміну давності.

Правозахисник Сергій Ніжинський, голова ГО «UA Experts», яке займається адвокацією СНПК, зазначає: коли ми кажемо потерпілим, що примусове роздягання є

одним із видів СНПК, люди дивуються і починають по-іншому реагувати, у них з'являється бажання звертатися за допомогою, документувати цей злочин та намагатися притягнути кривдників до відповідальності.

За сприяння Офісу Віцепрем'єр-міністерки з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України, громадського сектору і міжнародних партнерів, в Україні з початку повномасштабного вторгнення створено систему надання допомоги постраждалим від сексуального насильства, вчиненого російськими військовими. Це, зокрема, онлайн-платформа «Аврора», створена Фондом народонаселення ООН (UNFPA) з метою надання безоплатної конфіденційної психотерапевтичної допомоги всім, хто зазнав будь-якої з форм насильства.

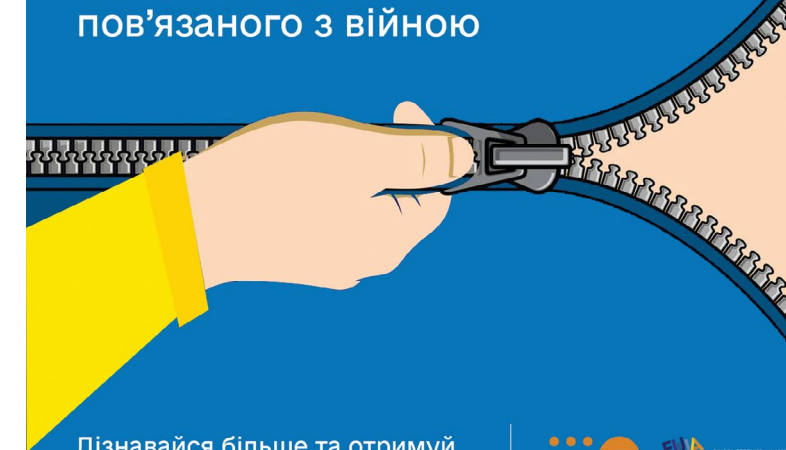
**Не живи з цим болем.
Це не твоя провина чи сором.
Це – зброя кривдника.**

Звертайся по допомогу на онлайн-платформу «Аврора»: <http://avrora-help.org.ua>

аврора

РОЗДЯГАННЯ ПРИ ОБШУКУ НА БЛОКПОСТУ

це не твоя провина, а форма сексуального насильства, пов'язаного з війною

Дізнавайся більше та отримуй безкоштовну психотерапевтичну допомогу

AVRORA-HELP.ORG.UA

Про Центри допомоги врятованим в Україні

Повномасштабне вторгнення та активні бойові дії на території мирних українських міст і сіл, їх тимчасова окупація, принесли смерті і руїну, обмеження доступу мирного населення до життєво необхідних ресурсів, екстреної евакуації, насильства та багато чого, про що ми ще не знаємо. Врятовані, евакуйовані, переміщені особи, ті, які знаходились або знаходяться в полоні, військовозобов'язані не готові говорити про побачене і пережите.

Саме у відповідь на необхідність соціально-психологічної допомоги тимчасово переміщеним особам та постраждалим мешканцям деокупованих територій було створено Центри допомоги врятованим (далі – ЦДВ).

Ініціатива проекту належить Віцепрем'єр-міністерці з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України Ользі Стефанішиній. Проект реалізовано за сприяння Урядової уповноваженої з питань гендерної політики та завдяки комплексній підтримки Фонду народонаселення ООН (UNFPA) та місцевих органів влади і самоврядування. У Центрах допомоги врятованим люди, які виїхали з зони активних бойових дій, тимчасово окупованих територій, можуть отримати комплексну соціально-психологічну підтримку, юридичні консультації, кейс-супровід у разі перенаправлення. Також допомогу у Центрах можуть отримати і місцеві мешканці, які постраждали через війну, адже послуги спеціалістів передбачені для усіх відвідувачів Центрів.

Комплекс послуг, що визначений згідно концепції ЦДВ, реалізує команда спеціалістів сервісу, до якої входять:

- соціальний працівник;
- психолог – для надання спеціалізованої соціально-психологічної допомоги постраждалим від насильства;
- дитячий психолог;
- юрист;
- кейс-менеджер з надання комплексної спеціалізованої допомоги у випадках насильства, пов'язаного з війною, щодо забезпечення доступу постраждалих до необхідної підтримки.

Наразі в Україні
результативно працюють
11 Центрів

Київ вул. Райдужна, 6А Пн-Пт: 9:00 - 17:00 +380 (66) 170 48 90	Запоріжжя пр-т Соборний, 106 Пн-Пт: 9:00 - 16:00; Сб 9:00 - 13:00 +38 (050) 463 16 29	Дніпро пр-т Дмитра Яворницького, 68 Пн-Пт: 9:00 - 18:00 +38 (099) 245 21 21	Львів Львівський палац мистецтв, вул. Миколи Коперника, 17 Пн-Пт: 10:00 - 8:00 +38 (067) 600 32 69 +38 (050) 777 22 19
Чернівці вул. Головна, 128 Пн-Пт: 10:00 - 18:00 +38 (098) 090 39 97	Мукачево пл. Духновича, 2 (у приміщенні ЦНАПу) Пн-Пт: 9:00 - 17:00 +38 (095) 815 90 49	Херсон Мобільний Центр (працює у формі виїздів фахівців) Пн-Пт: 9:00 - 16:00 +38 (050) 626 13 79	Харків вул. Сумська, 37 (Обласний палац дитячої та юнацької творчості у м. Харків) Пн-Пт: 10:00 - 17:00 +38 (066) 457 74 17 у формі виїздів за адресою Пн-Пт: 09:00 - 16:00 +38 (050) 626 13 57
Полтава вул. Соборності, 58, 2 поверх (Палац дозвілля «Листопад») Пн-Пт: 9:00 - 16:30 +38 (097) 944 96 01 +38 (099) 014 74 45	Одеса вул. Косовська, 2Д (Центр надання інтегрованих соціальних послуг) Пн-Чт: 9:00 - 17:00, Пт: 9:00 - 16:00 +38 (067) 131 39 38	Кропивницький вул. Архітектора Паученка, 41/26 (ЦНАП «Прозорий офіс») Пн-Чт: 9:00 - 17:15, Пт: 9:00 - 16:00 +38 (099) 014 71 43 +38 (097) 945 26 54	

Станом на 25 вересня 2023 року до Центрів звернулися 22 271 відвідувач, 80% з яких – тимчасово переміщені особи. За весь час роботи Центрів найбільшу кількість відвідувачів було зафіксовано у Центрі допомоги врятованим у м. Запоріжжі, далі – у Львові, Дніпрі та Києві. Вочевидь, це пов'язано з тим, що названі Центри розпочали роботу першими та знаходяться в містах, де проживає наразі найбільша кількість тимчасово переміщених осіб.

Аналіз гендерного розподілу відвідувачів засвідчив, що 76% відвідувачів є жінками, 24% – чоловіки. Це підтверджує статистику, що жінки частіше є постраждалими внаслідок різних форм насильства, частіше усвідомлюють необхідність психологічної підтримки та частіше є переміщеними особами разом з дітьми.

70% бенефіціарів Центрів належать до вікового діапазону 18-59 років. Важливим блоком роботи Центрів, який користується найбільшим попитом, є надання інформації щодо можливостей медичної допомоги,

державних виплат, гуманітарної допомоги, тимчасового прихистку, адже у більшості (а саме – 12 921) випадків відвідувачі Центрів потребували саме такої підтримки, яку надають в Центрах соціальні працівники.

На другому місці за кількістю звернень є послуга психологічної підтримки (6 189 випадків), далі – по низхідній – послуги кейс-менеджера, дитячого психолога, юриста.

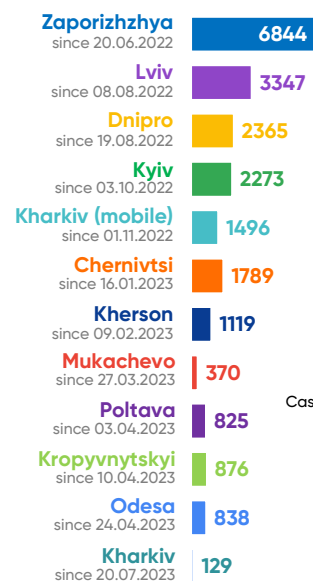
Кожен п'ятий відвідувач звертається до ЦДВ повторно, що свідчить про те, що постраждалі потребують комплексної підтримки та позитивно оцінюють доступність Центру.

Досвід створення ЦДВ в Україні засвідчив, що у відповідь на усвідомлення оперативної необхідності такої допомоги в Україні, Фонд народонаселення ООН за ініціативи Офісу Віцепрем'єрки з питань європейської та євроатлантичної інтеграції створив 11 ЦДВ у найкоротші терміни без будь-яких інституційних затримок та без тривалого процесу розробки та затвердження положення про діяльність сервісу. Наразі Міністерством соціальної політики України розроблено примірне Положення про Центри допомоги врятованим, проект готується до затвердження. Нещодавно, спільно з представниками Офісу Віцепрем'єрки з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України, центральних органів виконавчої влади, Фонду народонаселення ООН, ГО «UA Experts» та іншими дотичними громадськими організаціями, було організовано широке експертне обговорення проекту примірного Положення.

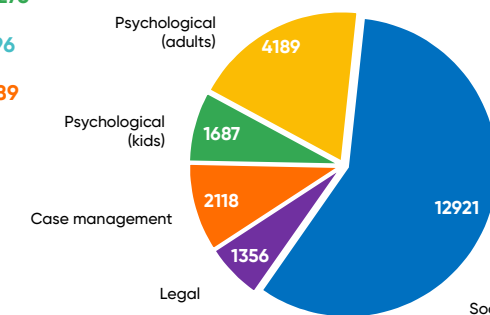
Survivor Relief Centers*. Overall data as of: 25.09.2023

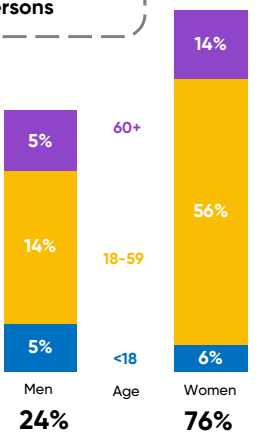
Number of beneficiaries by location

22271 number of beneficiaries
80% internally displaced persons

Number of services by type

Demographical data of beneficiaries

16% received services online

Every **5-th** returns to Center to receive additional services

Survivor Relief Centers provide assistance to survivors of gender-based and sexual violence related to war

*The centers were created on the initiative of the Office of the Deputy Prime Minister for European and Euro-Atlantic Integration, with the assistance of the Government Commissioner for Gender Policy, with the support of UNFPA, the UN Population Fund, and local authorities

Про центри допомоги врятованим за кордоном

Кабінет Міністрів України під час засідання 14 березня 2023 року затвердив План пріоритетних дій Уряду на 2023 рік. Серед більш ніж 500 завдань, визначених цим документом, пунктом 301 затверджено «Забезпечення у співпраці з ООН надання за кордоном послуг соціально-психологічної підтримки особам, постраждалим від війни і насильства, пов'язаного із збройною агресією російської федерації проти України», тобто створення Центрів допомоги врятованим за кордоном за рахунок позабюджетних джерел.

Отже, у травні 2023 року, під час візиту української урядової делегації до Праги, представники урядів Чеської Республіки та України погодили створення першого Центру допомоги врятованим для тимчасово переміщених українців у Чехії.

Очікується, що Центр в Празі буде відкрито як пілотну модель за кордоном. Центр надаватиме комплексну соціально-психологічну підтримку особам, які виїхали із зони активних бойових дій та/або тимчасово окупованих територій України. Створення такого сервісу першим у Чехії є виправданим, адже від початку розв'язаної росією війни понад 470 тисяч громадян України отримали у Чехії тимчасовий захист і залишаються там досі.

У межах цієї співпраці в липні 2023 року було організовано воркшоп «Напряцювання моделі діяльності Центру допомоги врятованим за кордоном на прикладі Чеської Республіки», під час якого представники українського та чеського урядів, центральних органів виконавчої влади, громадських організацій, діючих ЦДВ спільно напрацювали модель Центру допомоги врятованим за кордоном та дорожню карту для відкриття такого сервісу в Чеській Республіці.

У вересні, під час навчального візиту українських гендерних радників до Чеської Республіки, відбулась

неофіційна зустріч української делегації у складі Урядової уповноваженої з питань гендерної політики К. Левченко та експертки Офісу Віцепрем'єрки з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України, національної координаторки ГО «UA Experts» О. Нечитайло, з представниками чеського уряду під головуванням Клари Шимачкової Лауренчикової, Урядової уповноваженої з прав людини.

За результатами зустрічі було підтверджено спільні прагнення української та чеської сторони щодо реалізації проєкту Центру допомоги врятованим у м. Прага, погоджено врахування пропозицій, доповнень та коректив української делегації до концепту Центру допомоги врятованим, погоджено створення мапування системи соціально-психологічної підтримки українців у Чехії, організація у найкоротші терміни навчання для представників дотичних чеських громадських організацій та обміну досвідом з українськими експертами, які працюють у системі запобігання та протидії гендерно зумовленого та сексуального насильства, пов'язаного з військовим конфліктом; формування представниками чеського уряду переліку чеських громадських організацій, які працюють у сфері запобігання та протидії гендерно зумовленому насильству та можуть бути долучені до процесу створення Центру допомоги врятованим, а також визначено ключову організацію, відповідальну за реалізацію погодженого концепту.

Таким чином, представники Уряду України, громадські об'єднання та гуманітарні інституції продемонстрували розуміння важливості створення мережі Центрів допомоги врятованим за кордоном. З огляду на це, продовжуються активні переговори щодо розширення не лише мережі Центрів, але й переліку та фахового рівня послуг, які ними надаються.

Не менш важливими є принципи, які лягли в основу діяльності ЦДВ: безпечність, конфіденційність, безоплатність та безумовно добровільна інформована згода тих, хто звертається до Центрів. Саме такі підходи до роботи з постраждалими внаслідок сексуального насильства, пов'язаного з військовим конфліктом, та гендерно зумовленого насильства, а також комплексна соціально-психологічна підтримка, перенаправлення та супровід у процесі надання послуг, забезпечують для відвідувачів Центрів можливість якісної реабілітації. Держава має визнати, що злочини сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом, впливають не лише на постраждалих та їхні родини, але й мають довгострокові наслідки для громад і суспільства в цілому. А отже питання репарацій та компенсацій для постраждалих має бути адвокатоване усіма дотичними інституціями. Саме цього нас вчить досвід інших країн.

Оксана Нечитайло, національна координаторка UA Experts, експертка Офісу Віцепрем'єрки з питань європейської та євроатлантичної інтеграції

#ActingForSurvivors

ОФІС ВІЦЕПРЕМ'ЄР-МІНІСТРА
З ПИТАНЬ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ТА
ЄВРОАТЛАНТИЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ
УКРАЇНИ

Посольство
Великої Британії
в Україні

UAExperts

RESPONSE
AND
PREVENTION